

Haninge
kommun

Filmpedagogik i Haninge

– förutsättningar, användning och behov

Cindy Carlsson

Januari 2006

Sammanfattning

Dagens samhälle är fyllt av bilder och filmen får allt större inflytande. Det är därför av största vikt att barn och ungdomar får lära sig ett kritiskt förhållningssätt till medierna. Skolan är inte den enda vägen till kunskap, utan har fått konkurrens av medierna. För att ungdomarna ska lära sig att handskas med dessa och kunna ta del av kunskapen på ett upplyst sätt har skolan fått rollen att guida ungdomarna genom mediebruset. Skolan måste ändras i takt med samhället för att inte förlora elevernas intresse.

Att använda film i undervisningen är inte en valmöjlighet, utan finns inskrivet som mål i de nationella styrdokumenterna. År 2000 reviderades kursplanerna och textbegreppet vidgades till att även innefatta bilder och inte endast ord. Filmen bör integreras i undervisningen som ett verktyg och inte ses som ett extra moment. Att se och diskutera film och att göra egen film, som sedan visas och diskuteras är olika sidor av filmen att lyfta fram.

I Haninge finns det bra förutsättningar och många intresserade lärare med filmkunskaper. Spelfilm används mest bland svensklärare och många ser fördelarna med mediet. Det finns även eldsjälar som driver och har drivit skolbio i olika former. Att göra egna filmer med eleverna är däremot mindre vanligt och detta arbete sträcker sig till vissa lärare på vissa skolor. Filmen är mest integrerad i skolan för de äldre eleverna.

Vad som behövs för att Haninges lärare ska kunna uppfylla målen i de nationella styrdokumenterna är:

- Uppmärksammande av film i skolornas lokala arbetsplaner.
- Pedagogiska diskussioner om medier med stöd av skolledare.
- Bättre kommunikation och informationskanaler för lärarna i filmarbetet.
- Fortbildning av lärare inom både teori och praktik gällande film med efterföljande handledning.
- Mer teknik till skolorna för att underlätta arbetet och göra det mindre tidskrävande.
- Mer ämnesövergripande samarbeten.
- Centralt organiserad skolbio.
- Stöd till fritidsgårdarna och fortbildning av fritidsledarna.
- En mediepedagogisk handlingsplan.

Under hösten 2005, på uppdrag av barn- och utbildningsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen, har denna inventering genomförts för att få en inblick i hur det ser ut på det filmpedagogiska området i Haninge. Fokus ligger på skolorna, vad det finns för förutsättningar, användning och behov och det är lärarnas egna åsikter som ligger till grund för rapporten. Även rektorerna har kort fått ge sina synpunkter, likväl som fritidsgårdarna. Därtill har de olika aktörerna i kommunen som berör film i sin verksamhet kartlagts. Alla kommunala grundskolor och gymnasieskolan har blivit tillfrågade. Endast två grundskolor har inte kunnat delta och saknar därmed representation i denna rapport.

Innehållsförteckning

1. Inledning	s. 1
1.1 Uppdrag	s. 1
1.2 Metod	s. 2
1.3 Styrgruppen	s. 2
2. Film och skola	s. 3
2.1 Barn och ungdomars medieanvändning	s. 3
2.2 Populärkultur i skolan	s. 3
2.3 Medier i styrdokument	s. 5
3. Haninge kommuns skolpolitik	s. 9
3.1 Kartläggning och strategidokument	s. 9
3.2 Storstadssatsningen – Jordbroprocessen	s.10
3.3 Mediecenter	s.11
4. Redovisning av enkät och samtal	s.12
4.1 Deltagande	s.12
4.2 Rektorer	s.13
4.3 Arbete med film på Haninges skolor	s.13
4.3.1 Filmen som pedagogiskt verktyg	s.13
4.3.2 Arbetsplaner	s.15
4.3.3 Vidgat textbegrepp	s.16
4.3.4 Spelfilm och utbildningsfilm i klassrummen	s.17
4.3.5 Elevens val – individuellt val	s.18
4.3.6 Skolbio	s.19
4.3.7 Filmskapande	s.23
4.3.8 Tekniska förutsättningar	s.25
4.3.9 Fortbildning i film	s.27
4.4 Kulturombud	s.28
4.5 Särskolan	s.29
4.6 Hinder och önskningar	s.29
4.6.1 Vad finns det för hinder?	s.29
4.6.2 Stöd som önskas	s.31
4.6.3 Hur vill lärarna jobba med film?	s.34
5. Fritidsgårdarna	s.35
6. Aktörer på det filmpedagogiska fältet i Haninge	s.36
6.1 Kulturhus	s.36
6.2 Kommunala musikskolan	s.37
6.3 Media Ungdom	s.37
6.4 Södertörns högskola	s.37
7. Slutsatser	s.39
8. Källförteckning	s.44

1. Inledning

Det kan knappast ha undgått någon – bilder tar allt större plats i vår vardag. Rörliga bilder i omgivningen har fått allt större utrymme med de många Tv-kanalerna och den nya tekniken. För barn och ungdomar är detta något självklart och naturligt. De ser inte den nya tekniken som ett hot mot gamla värderingar, utan har integrerat den i sin vardag. För skolan är det en förutsättning att förstå och referera till de ungas vardag för att fånga deras intresse och inspirera dem till att lära. Här har filmen en given roll.

När det gäller filmpedagogik i skolan har det runt om i landet under de senaste åren genomförts ett flertal studier och kartläggningar. Ett centralt dokument för många av dessa är ”Agenda M”, Svenska Filminstitutets (SFI) text som lyfter fram vikten av mediearbete i skolan och ger förslag på hur kommuner kan utforma mediepedagogiska handlingsplaner.¹ I läroplanen för grundskolan (Lpo 94) framgår film och medias betydelse tydligt, samtidigt som den år 2000 gjorda revideringen av kursplanerna inkluderat bild i textbegreppet.² Filmen har en ovedersäglig plats i våra liv och med dess stora förmåga att påverka, så behöver barn och unga tidigt lära sig läsa film och med en medvetenhet om ett kritiskt förhållningssätt låta sig bli underhållna och själva underhålla.

1.1 Uppdrag

Det är nu Haninges tur att belysa filmens plats i skolan. Med denna inventering påbörjas arbetet inför en mediepedagogisk handlingsplan på uppdrag av barn- och utbildningsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen.

Haninge kommuns skolor har visat dåliga resultat och bristande måluppfyllelser, något som har lett till att kvalitetshöjande satsningar påbörjats under hösten 2005. Denna inventering av film i skolan kommer i rätt tid, i en tid av förändringar och satsningar, där tillfälle kan ges för att integrera film och media i undervisningen och styrdokumentet kan tas på allvar.

Studien ämnar belysa lärarnas och skolledarnas syn på filmanvändning i skolan. Avgränsningen sker till den grad att filmen är i fokus, inte andra medieformer, förskolan är inte representerad och inga filmaktörer som har sin bas utanför Haninge kommun presenteras närmare. I rapporten ges inga konkreta lösningar eller uppslag till filmarbete, utan en överblick över filmarbetet på skolorna som det ser ut idag och vad det finns för behov. Jag vill även passa på att tacka alla deltagare i studien.

¹ ”Agenda M, Diskussionsunderlag för ett mediepedagogiskt utvecklingsarbete.” Stockholm: Svenska Filminstitutet, 2003.

² <http://www.skolverket.se/>

1.2 Metod

För att förankra denna studie i lärarnas erfarenheter och synliggöra deras önskemål kommer studien baseras på deras åsikter. Första steget är en enkät, där tre korta frågor om filmarbete på skolan ställs till all skolpersonal i Haninges kommunala skolor. Nästa steg är att besöka samtliga kommunala grundskolor och gymnasieskolans olika enheter. På varje skola kommer ett samtal föras med en grupp lärare, företrädesvis representanter för olika årskurser och ämnen. Gruppen kommer att utses genom hänvisningar av rektorn, där en blandning av lärare, med minst en svensklärare eller ett kulturombud efterfrågas. Även rektorerna kommer kortfattat att få ge sina synpunkter. Intervjuerna och enkäterna kommer att komplettera varandra för att ge en bredare bild. Enkättagarna presenteras ej, men deltagande i intervjuerna presenteras i källförteckningen.

I rapporten kommer filmen i skolan att inledningsvis lyftas fram på ett mera allmänt och nationellt plan och i nästa steg belyses Haninges skolpolitik. Redovisning av resultat från kontakterna på skolorna kommer att ges störst utrymme, där skolbio med dess olika aktörer presenteras under en gemensam rubrik. Citat från lärarna presenteras anonymt. Fritidsgårdarna får ett eget kapitel, samtidigt som andra aktörer tillgängliga i kommunen inom området film och media kort kommer att presenteras. Slutligen sammanställs resultaten med kommentarer inför en mediepedagogisk handlingsplan.

1.3 Styrgruppen

Styrgruppen för projektet ”Agenda M” i Haninge består av två representanter från medicenter: Gun Kappel, projektansvarig för ”Agenda M”, tillsammans med medicenters verksamhetsansvariga Mats Granbom. Barn- och utbildningsförvaltningen representeras även av Christer Rönnholm. Kultur- och fritidsförvaltningen företräds av Elisabeth Åström och som representant för fritidsgårdarna sitter Anders Kindblom med. Filmkonsulent Lotti Fred från Film Stockholm är med i gruppen för ett utomkommunalt perspektiv. Rapportskrivare och inventeringsgenomförare är Cindy Carlsson.

2. Film och skola

2.1 Barn och ungdomars medieanvändning

För att ge en kort statistiköversikt av barn och ungdomars medieanvändning används rapporten ”Ungar och medier 2005 – fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier” från Medierådet.³ Då denna studie fokuserar på film, ligger fokus i detta kapitel på rörliga bilder i form av TV. Olika typer av digitala spel och Internet tas inte upp. I rapporten står att läsa att barn och ungdomar fått en ny privat sfär i hemmet gällande mediebruk, i och med att medieanvändandet blivit mer individualiserat, att tekniken finns i de egna sovrummen och inte längre begränsar sig till en Tv i vardagsrummet. Föräldrarna har med denna förändring fått en minskad insyn i sina barns mediebruk.⁴

Vad som skrämmer många vuxna är att deras barn kan vara högkonsumenter av olika medier och därmed försaka andra aktiviteter. Men Medierådets undersökning kommer fram till att skillnader mellan högkonsumenter och andra barn är så små att det inte kan konstateras att ett mediebruk tar över för en annan aktivitet.⁵

Följande siffror ges för barn (9-11 år) och unga (12-15). 86 % av barnen ser på Tv varje dag och nästan 100 % ser minst 3-4 gånger i veckan. Detsamma gäller för unga. 26 % av de unga ser på Tv mer än 3 timmar per dag och bland barnen är siffran 16 %.⁶ Vad de intervjuade helst ser på Tv är Simpsons bland både barn och unga, där Livet enligt Rosa och Bolibompa kommer näst för barnen och Big Brother, Lost och Paradise Hotel för de unga.⁷ Cirka sju av tio barn och unga ser på dokusåpor ibland. Ungefär hälften av de tillfrågade pratar med sina föräldrar om vad de sett – 57 % av barnen och 46 % av de unga. 17 % av barnen och 9 % av de unga som ser nyheterna på Tv blir rädda och strax över 10 % av båda grupperna blir ledsna.⁸

Det är viktigt att barnen och de unga får möjlighet att prata om sina upplevelser i mediebruset och att de får lära sig vad det handlar om och hur det är uppbyggt. Här kan skolan göra en skillnad. Hur har populärkulturella fenomen tidigare bemötts i skolan?

2.2 Populärkultur i skolan

Syftet med detta kapitel är att ge en inblick i sättet att se på populärkulturen i skolan (där film idag är centralt), inte att ge en teoretisk genomgång när det gäller skolan och media. Detta görs med hjälp av litteraturvetaren Magnus Perssons bok med olika författare, *Populärkulturen och*

³ ”Ungar & medier 2005, Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier.” Medierådet, 2005

⁴ Ibid., s. 12.

⁵ Ibid., s. 14.

⁶ Ibid., s. 16-18.

⁷ Ibid., s. 23-24.

⁸ Ibid., s. 26-31.

skolan.⁹ Det finns historiska likheter när det gäller att integrera nyheter i skolans verksamhet. En liknande situation som filmen befinner sig i har romanen tidigare varit i, romanen som idag ses som ett självklart inslag i undervisningen.

Magnus Persson skriver att trots att skolan upptar en större plats i ungdomarnas liv, så har den förlorat sitt bildningsmonopol och populärkulturen har blivit ett alternativt bildningsmedel. Han menar även att skolan traditionellt sett försökt att minska populärkulturens inflytande i skolan för att skydda barnen från denna, men frågan är om det någonsin varit en bra metod.¹⁰ Han pekar på en dansk undersökning, som visar att läsningen visserligen minskat på fritiden, men att de som läser mest är de som ser mest Tv. Forskarna menar att det är viktigt att arbeta fram en pedagogik som inkluderar medier på allvar.¹¹

Det finns fortfarande en syn på populärkulturen som det negativa onda till ”finkulturen”. Man ser då ingen skillnad mellan populärkultur och massmedier, glömmer att litteraturen var det första massmediet och att Tv även är ett redskap för att föra ut ”högkultur”. Med varje nytt massmedium har en moralpanik tillkommit, vilket i stort innebär att de dominerande i samhället ser det nya mediet som ett hot.¹²

Det har under åren funnits olika traditioner eller blandningar av traditioner för hur man bör handskas med populärkulturen när den står under kontroll och vägledning av vuxna. Bland annat har man valt att förtränga att den finns och på 1960-talet blev en vaccinationsmodell istället vanlig – barnen fick ta del av små doser populärkultur för att sedan jämföra den med den föredragna kulturen. Efter det användes den fria upplevelseläsningen, där det viktigaste var att eleverna läste, inte vad de läste. Dessutom har det växt fram ett ideologikritiskt perspektiv, där det fokuserats på de underliggande budskapen och ideologierna bakom populärkulturella produkter. Ett annat exempel som Persson lyfter fram är erfarenhetspedagogiken, som innebär att man utgår från elevernas egna erfarenheter för att skapa nya erfarenheter.¹³ Det sista exemplet är eget uttryck och medieproduktion, där grundtanken är att elevers självförtroende kan stärkas genom att de får använda olika färdigheter och experimentlusta.

Det teoretiska perspektivet har setts som det viktigaste, men värt att i detta sammanhang lyfta fram är Perssons påstående att en av de största utmaningarna nog är att försöka integrera ett analytiskt och ett estetiskt arbetssätt; Att inte se medier som ett ämne, utan som en resurs – att lyfta fram undervisning *om*, *med* och *i* olika medier.¹⁴ Pedagogen och kulturforskaren Henry A.

⁹ Magnus Persson (red.), *Populärkulturen och skolan*. Lund: Studentlitteratur, 2000.

¹⁰ Magnus Persson, ”Populärkultur i skolan: Traditioner och perspektiv”, i *Populärkulturen och skolan*, s. 16-17.

¹¹ *Ibid.*, s. 21-22.

¹² *Ibid.*, s. 23-26.

¹³ *Ibid.*, s. 28-58.

¹⁴ *Ibid.*, s. 58-65.

Giroux lyfter också fram det faktum att det är viktigt att låta eleverna bli det pedagogiska arbetets subjekt och inte enbart dess objekt. Därför är det viktigt att eleverna ses som kulturproducenter och att projektet för demokratiskt inflytande uppmärksammas.¹⁵ Som mediepedagogen Sue Turnbull poängterar, så är undervisningens främsta syfte inte att lära eleverna vad de ska tycka om medier, utan hur de ska tänka.¹⁶

Bild 1: Brainstorming

Magnus Persson lyfter fram läsning och skrivning som en del av mediepedagogiken, liksom medierna kan integreras i läs- och skrivundervisning. Eftersom populärkulturen finns med i elevernas bakgrund är det viktigt att ta denna aspekt på allvar.¹⁷ Detta har skolans nationella styrdokument gjort.

2.3 Medier i styrdokumentet

Styrdokumentet för skolorna gäller på olika plan.¹⁸ Övergripande finns skollagen (1985:1100), vilken lyfter fram de demokratiska värderingarna som ska genomsyra hela skolans verksamhet. Därunder finns läroplanerna; En läroplan för förskolan (Lpfö 98), vilken inte tas upp i detta sammanhang, en för grundskolan och förskoleklassen (Lpo 94), samt en för de fria skolformerna, som gymnasiet och utbildning av vuxna på en förberedande nivå (Lpf 94). Dessutom finns kommunala styrdokument, som skolplan och lokala arbetsplaner, vilka kommenteras under redovisningskapitlet.

¹⁵ Henry A. Giroux, "Att animera de unga – barnkulturens disneyfiering", i *Populärkulturen och skolan*, s. 128.

¹⁶ Sue Turnbull, "Att handskas med känslor: kön, ideologi och mediepedagogik", i *Populärkulturen och skolan*, s. 186.

¹⁷ Persson, s. 79.

¹⁸ Styrdokumentet hittas under: <http://www.skolverket.se/> Inga direkta hänvisningar görs i detta kapitel, då det saknas numrering i källan.

Lpo 94

I läroplanen för grundskolan står det att utbildningen inom varje skolform ska vara likvärdig oberoende av var i landet den organiseras, samtidigt som att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Under rubriken Skolans uppdrag framgår att ”eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt”. Vidare står det att eleverna ska utveckla sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden. ”De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar.” Under rubriken Mål att sträva mot står det att eleverna ska utveckla nyfikenhet och lust att lära och att de ska lära sig att utforska, lära och arbeta både självständigt och tillsammans med andra. Under rubriken Mål att uppnå finns att läsa att eleverna ska ha ”utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud”. De ska kunna ”utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många uttrycksformer som möjligt som språk, bild, musik, drama och dans”, samt ha ”kunskaper om medier och deras roll.” Också i sarskolan finns medier med som en naturlig del.

När det gäller rektorns ansvar så har denne ”det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas på att nå de nationella målen” och att en lokal arbetsplan upprättas. Rektorn har även ansvar för att ”skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, t.ex. bibliotek, datorer och andra hjälpmedel”. Dessutom är det rektorn som svarar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sina uppgifter.

Lpf 94

I läroplanen för gymnasiet lyfts samma grund i likvärdig utbildning och hänsyn till elevernas olika förutsättningar och behov fram, likväl som att de ska kunna orientera sig i en komplex verklighet och utveckla en förmåga att tänka kritiskt. Inblick i kulturarv är ett mål att sträva efter, men det står inget konkret om film eller media, förutom i vidare termer, till exempel som att eleverna ska kunna söka sig till facklitteratur, skönlitteratur och övrigt kulturutbud som en källa till kunskap, självinsikt och glädje.

Kursplanerna för grundskolan

Kursplanerna är mer specifika i sin utformning. År 2000 reviderades de och textbegreppet vidgades till att även innefatta bilder och inte endast skrivna och talade texter. I fyra av kursplanerna för grundskolan lyfts arbete med film och medier speciellt fram: i svenska, svenska

som andra språk, bild och i samhällsorienterade ämnen, vilket härnäst kommer att redogöras för. Också i särskolans kursplaner finns medier med som en naturlig del.

Svenska

I kursplanen för svenska står det att ”Utbildningen i ämnet svenska syftar till att ge eleverna möjligheter att använda och utveckla sin förmåga att tala, lyssna, se läsa och skriva samt att uppleva och lära av skönlitteratur, film och teater. [...] Ämnet skall ge läs-, film- och teaterupplevelser och tillfällen att utbyta erfarenheter kring dessa.” Vidare står det att kultur och språk är ouplösligt förenade med varandra. ”Skönlitteratur, film och teater bär en del av kulturarvet och förmedlar kunskaper och värderingar. Skolans uppgift är att med utgångspunkt i elevernas egna kulturella skapande och med anknytning till deras läs-, film- och teatererfarenheter låta olika upplevelser, åsikter och värderingar mötas.” Som ett av målen står det att eleven ska utveckla en förmåga att utnyttja olika möjligheter för att hämta information, tillägna sig kunskap om mediers språk och funktion och utveckla sin förmåga att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap. Under rubriken Ämnets karaktär och uppbyggnad står: ”Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan kan ske även genom avlyssning, drama, rollspel, film, video och bildstudium.” Här finns en underrubrik med ett stycke som handlar om just skönlitteratur, film och teater.

I ämnet Svenska som andraspråk har film och medier även ett starkt fäste, det lyfts speciellt fram att: ”Till skillnad mot inläringen av ett främmande språk sker inläring av svenska hos elever med annat modersmål både i skolan och i elevernas omgivning i övrigt. Att förstå denna omvärld och dess kultur och jämföra med egna erfarenheter är centralt för ämnet.”

SO och NO

För SO-ämnena finns som mål att använda olika informationskällor och utveckla ett kritiskt förhållningssätt, liksom att utveckla en förståelse ”[...] för hur verksamheter och kulturer avspeglas i och påverkas av konst, litteratur och musik”. Eleverna ska ”[...] utveckla insikter i hur olika medier kan användas och hur de påverkar människan och samhället”. De ska söka, granska, välja, strukturera, kritiskt värdera, integrera och redovisa information på olika sätt – i tal, skrift, bild, form, drama, musik och rörelse, vilket är centralt i de samhällsorienterade ämnena.

I NO:s kursplan är ett mål att uppnå att ”ha insikt i olika sätt att göra naturen begriplig, som å ena sidan det naturvetenskapliga med dess systematiska observationer, experiment och teorier liksom å andra sidan det sätt som används i konst, skönlitteratur, myter och sagor,” var film kan läsas in som en materiell resurs.

Bild

Ämnet bild är det ämne som kan ses vara det självklara för arbete med film, där det finns en genomgående syn där bildens betydelse i dagens samhälle lyfts fram och där kunskaper att kunna tolka bilder är av stor vikt, precis som att kunna skapa egna. Konkret gällande film, ska eleverna arbeta för att kunna arbeta med dator- och videoteknik och granska medievärldens framställning av kön, klass och etnicitet.

Bild 2: Roligt att redigera

Gymnasieskolans kursplaner

När det gäller gymnasieskolans kursplaner är de likartade grundskolans i fråga om film. I svenska står bland annat att ”Inom svenskämnet skall eleverna få rikligt med tillfällen att använda och utveckla sina färdigheter i att tala, lyssna, se, läsa och skriva och att möta olika texter och kulturyttringar”. Ett av målen är att eleverna utvecklar sin förmåga att bearbeta sina texter utifrån egen värdering och andras råd, att de breddar sin stilistiska förmåga och får pröva olika texttyper och konstnärliga uttrycksmedel. De ska sträva mot att fortsätta att utveckla den egna läskunnigheten, så att förmågan att tolka, kritiskt granska och analysera olika typer av texter, såväl skrift- som bildbaserade, svarar mot de krav som ställs i ett komplicerat och informationsrikt samhälle. Vidare ska de utveckla sin förmåga att söka, gallra och bearbeta information från muntliga, tryckta och digitala källor, samt utveckla sin fantasi och lust att lära genom att tillägna sig skönlitteratur i skilda former från olika tider och kulturer och stimuleras till att söka sig till litteratur och bildmedier som en källa till kunskap och glädje. Även gymnasiesärskolans kursplaner har film inskrivet. Dessutom finns FN:s barnkonvention att ta i beaktande, där barnens rättigheter i demokratisk anda läggs fram och där massmedier har en egen artikel. Hur ser det då ut på skolorna i Haninge?

3. Haninge kommuns skolpolitik

Haninge kommun ligger i södra Stockholms län och sträcker sig ut i skärgården. Kommunen har ca 70 000 invånare och däribland ca 19 000 barn och ungdomar upp till och med 19 år, vilka utgör ca 27 % av invånarna. Det finns ett särskilt Ungdomsråd och ett ungdomsfullmäktige, som ger ungdomarna en chans att dela med sig av sina erfarenheter och åsikter.¹⁹

Kommunen är indelad i tre olika områden när det gäller grundskolorna: Handen – Skärgården, Vendelsö – Brandbergen och Tungelsta, Västerhaninge, Jordbro. Inom dessa områden finns olika rektorsområden, vilka har olika grundskoleenheter med förskolor. Det finns totalt 24 grundskolor med olika variationer av årskurser.²⁰ Dessutom finns gymnasieskolan – Fredrika Bremer gymnasiet, vilken är uppdelad i olika rektorsområden med olika program: Berika (Individuellt, Särskolan), Erika (Handel- och administration och samhällsvetenskap), Merika (Barn- och fritid, Estetiskt, Media och Omvårdnad), Fredrik (Bygg- och måleri, El, Fordon, Industri och Växhuset), Heurika (Teknik och Naturvetenskap) och Hotell- och restaurangskolan Riksäpplet.

3.1 Kartläggning och strategidokument

Under våren 2005 genomfördes en kartläggning i Haninge kommun²¹, med fokus på varför så få elever uppfyller målen i kommunens grundskolor. Utifrån denna har förvaltningschefen för barn- och utbildningsförvaltningen tagit fram ett strategi- och åtgärdsprogram. I kartläggningen lyfts Skolverkets rapport 202 ”Utan fullständiga betyg” fram, vilken nämner olika faktorer som kan förbättra elevernas måluppfyllelse. Här presenteras fyra centrala faktorer, vilka är oberoende av ekonomi, lokaler och styrdokument. Två av dessa, speciellt intressanta i detta sammanhang med ett nytt pedagogiskt verktyg, är: ”Anpassning av arbetssätt efter elevernas förutsättningar och behov”, samt ”elevernas engagemang och vilja”. Studien i Haninge kom fram till att det inte arbetades efter målen lika tydligt som efter traditioner, att personalen på olika plan inte är medveten om verksamhetens uppdrag, att det inte förs pedagogiska diskussioner, samt att kontinuitet och uppföljning är bristfälliga. Vad som även framkom var att det är större skillnader inom enheter än mellan dem.

¹⁹ <http://www.haninge.se>

²⁰ Måsöskolan F-2, Båtmansskolan F-5, Runstensskolan F-5, Vikingaskolan F-5, Musköskola F-6, Ornö skola F-5, Utö skola F-9, Dalarö skola F-9, Söderbymalmsskolan 6-9; Hagaskolan F-5, Klockarbergsskolan F-5, Svartbäcksskolan F-5, Vendelsömalmskolan F-9, Brandbergsskolan 6-9, Lyckebysskolan 6-9; Syskonstugan F-3, Lidaskolan F-3, Nytorpsskolan F-5, Ribbybergsskolan F-5, Kvarnbäcksskolan F-6, Lundaskolan F-5, Tungelsta skola 4-9, Ribbyskolan 6-9, Jordbromalmsskolan 6-9.

²¹ ”Kartläggning av varför så få elever når målen i Haninge kommuns grundskolor”, Haninge kommun, 2005, s. 4.

Mer i detalj och här relevant framkommer att:

- vissa barn/elever ges inte verktyg för att klara av det egna arbetet. Uppföljningen av elevernas kunskapsnivå/utveckling varierar. Individuella utvecklingsplanen används inte för att anpassa arbetssättet
- man anpassar heller inte undervisningen efter olika elevers behov eller lärstilar i någon högre utsträckning [...] ²²

Genom intervjuer med berörda parter framkom bland annat att det saknas pedagogiska diskussioner och att det är brist på handledning för personalen. När det gäller elevers engagemang varierar det mellan lärare, inte beroende på ämne, och lärarna ser eleverna utifrån sina lektioner och diskuterar inte med varandra om "[...] hur olika sorters undervisning och förhållningssätt påverkar elevernas engagemang." ²³

Nu har barn- och utbildningsförvaltningen tagit fram dokumentet "Strategi och åtgärdsprogram för att eleverna ska nå målen i Haninge kommuns grundskolor", vilket skolorna börjat arbeta efter. Fokus bör ligga på alla ämnen, eftersom en treämnesskola med matematik, svenska och engelska upplyfta, inte är önskvärd. Denna inventering kommer att se om filmen fått sin berättigade fokus.

Bild 3: Jordbromalmsskolan

3.2 Storstadssatsningen - Jordbroprocessen

Jordbroprocessen är en del av den statliga storstadssatsningen som gett de tre storstadsregionerna, med sju aktuella kommuner, en chans att upprätta utvecklingsavtal. Med pengar från staten har kommunerna kunnat satsa på att minska de sociala klyftorna och bryta den

²² Ibid., s. 10.

²³ Ibid., s. 10-11.

negativa utvecklingen, där segregation och arbetslöshet ökat i vissa områden med en etnisk blandad befolkning. I Haninge har fokus legat på Jordbro och här har ett urval satsningar gjorts. Bland målen som är satta för storstadssatsningen står det speciellt för skolan att den ska ge alla elever förutsättningar att nå målen i grundskolan och få slutbetyg i basämnena.²⁴ Om Jordbro skiljer sig från andra områden i denna studie framkommer i kommande kapitel.

3.3 Mediecenter

En viktig resurs för skolorna i Haninge är den kommunala AV-centralen – Mediecenter. Centret har en väl utvecklad verksamhet och cirka 20 000 elever servas. Basverksamheten, vilken är gemensam för samtliga AV-centraler i landet, är inspelning och distribution av UR:s program. I skrivande stund pågår diskussioner om ett införande av ett nytt distributionssystem, vilket kommer att underlätta hanteringen av material för mediecentret och öppna upp för nya möjligheter i skolorna. Dessutom finns ett antal titlar utbildningsfilmer och spelfilmer för skolorna att låna gratis från mediecentret.

En annan del av verksamheten är läromedelsbeställningar åt kommunens skolor och utställningar av litteratur för lärare. Det finns volymer av skönlitteratur att låna, både klassuppsättningar och temalådor. Även teknik finns för utlåning, däribland DV-kameror och redigeringar.Handledning finns på plats i form av teknisk support. Centret har lokaler för olika träffar, där exempelvis läromedelsträffar hålls. I dessa lokaler hölls även kurser för det statliga projektet ITiS (IT i Skolan), vilket har inneburit att 350 lärare fått grundläggande datautbildning av totalt ca 1000 heltidstjänster.

Mediecentret är organisatör av lärarfortbildning med inhyrda filmpedagoger. Mediecenters kurser har varit endagskurser i digitalt filmberättande tillsammans med Film Stockholm, där lärarna fått göra filmer med hjälp av stillbilder och personlig berättarröst. Kurserna har funnits sedan våren 2004 och hållits fem gånger. Ca 22 lärare har totalt deltagit. Några lärare har nämnt att de sett att kursen funnits att tillgå, men har hittills inte nappat. Ytterligare ett tillfälle har erbjudits, men det blev inställt eftersom för få anmälningar kommit in. En förhandsvisning av en film har hållits på biografen Björken, dessutom har en filmvisning och föreläsning om analys av filmen Hip Hip Hora hållits i samarbete med Filmcentrum, där ca 20 lärare deltog.²⁵

²⁴ <http://www.haninge.se>

²⁵ Information från Gun Kappel, Mediecenter.

4. Redovisning av enkät och samtal

4.1 Deltagande

Intresset för denna studie har varit varierande. Först skickades enkäten ut via e-mail till all skolpersonal i Haninge, bland dessa ca 2200 adresser finns ca 1500 lärare och deltagandet i denna undersökning var förvånansvärt lågt, då endast 46 svar kom in. Det kan finnas olika möjliga anledningar till detta: tekniska problem med datorer och e-mail, tidsbrist eller helt enkelt ointresse. Ca en fjärdedel av de lärare som svarat har senare även varit med i möten på skolorna. Från 19 skolor har minst ett svar kommit och flitigast var Jordbromalmsskolan, Lundaskolan och Hagaskolan.

Nästa steg var att kontakta rektorerna. Här svarade alla förutom tre rektorer på de mer översiktliga frågorna. En fjärde bad en lärare att svara på frågorna i sitt ställe. Rektorerna valde sedan att organisera möten på olika sätt, en del genom att hänvisa till lärare som själva fick sätta ihop en grupp, andra valde ut ett antal lärare och ytterligare andra anordnade mötet helt. Endast ett fåtal hade svårt att samordna ett möte och resultatet blev efter många försök till kontakt att endast två skolor (Ribbybergsskolan, Klockarbergsskolan) och Merika – medieprogrammet, vilket har en speciell position i denna kontext, inte kunnat ställa upp på ett lärarmöte eller som ett andra alternativ en telefonintervju med en lärare.

19 besök och 11 telefonintervjuer med lärare har genomförts, där en till fem lärare varit medverkande vid mötena från respektive skola. Telefonintervjuerna har varit en alternativ lösning då ett möte inte kunnat ordnas. Svårast att få möten organiserade har varit i området Vendelsö/Brandbergen.

Problemen med den aktuella metoden är att inte alla arbetslag blir representerade på skolorna, då lagen arbetar mycket lokalt och oftast har liten insyn i varandras arbete. Det kan vara så att ett lag arbetar mer eller mindre med film än så som de intervjuade lärarna svarat. Detsamma gäller grundskolor som både har årskurs 6-9 och undervisning för lägre åldrar, då årskurs 6-9 huvudsakligen blivit representerat.²⁶ Lärarna i skilda ämnen har inte heller alltid stor inblick i varandras arbetssätt eller projekt, vilket gör att svensklärarnas arbete blivit överrepresenterat, men så är det också i svenskan som filmen mest naturligt hittar sin plats. Bildämnet har enligt de nationella styrdokumenterna även stor del i filmundervisningen, men en helhetsbild över detta ämne har tyvärr inte kunnat täckas in. Dock ges en inblick i verksamheten som tjänar syftet med denna rapport som startpunkt för ett större arbete.

²⁶ De tidigare beteckningarna låg-, mellan- och högstadium betecknas med de nyare årskursindelningarna F-5 och 6-9. I de olika indelningarna finns vissa olika kombinationer för skolorna, men de passas in enligt dessa beteckningar i denna rapport.

4.2 Rektorer

Samtalen med rektorerna har varit korta och endast övergripande. Film står med i skolans arbetsplaner enligt tre rektorer, fyra vet inte (någon av dessa är tillförordnad) och resten menar att det inte står med. Några arbetsplaner är under bearbetning och det är inte klart hur dessa kommer att se ut. En rektor blev inspirerad av samtalet och menade att det självklart kommer att vara viktigt att skriva med film i arbetsplanerna när de revideras. På en del skolor skiljer uppfattningen att film står med mot att det inte gör det mellan rektor och lärare.

Rektorerna verkar ha relativt bra koll på i vilken omfattning man arbetar med film, men det finns vissa undantag, då man som rektor inte är medveten om ett utvecklat filmarbete på skolan eller att man inte vet vem som är mest involverad i filmarbetet. Pedagogiska diskussioner tillsammans med rektorn som pedagogisk ledare verkar vara ovanliga och en djupare inblick i undervisningen när det gäller film verkar man som rektor inte att ha. Då skolorna överlag inte jobbar med film på ett inarbetat sätt är det lätt för rektorerna att säga att de heller inte jobbar mycket, men få verkar ha uppmärksammat betydelsen av filmen i undervisningen och har inte sett det som ett prioriterat område.

De allra flesta rektorerna anser dock att det vore önskvärt med mer filmarbete på skolan. Många menar att det vore intressant under förutsättning att det blir en del av måluppfyllelseerna. Gymnasieenheten Fredriks rektor anser inte att de behöver mer filmarbete, då de redan arbetar mycket med film. Merikas rektor är av en liknande uppfattning och anser inte att de behöver något stöd. Endast en rektor säger att ”det är inte min sak” att säga om mer filmarbete är intressant eller vad för stöd som kan behövas.

4.3 Arbete med film på Haninges skolor

4.3.1 Filmen som pedagogiskt verktyg

Hur ser lärarna på filmen som ett pedagogiskt verktyg? Ser de några speciella fördelar? En spontan kommentar från en 6-9 lärare: ”Superbt. Det är ju det bästa sättet att nå eleverna, absolut”.

Filmen - ett bra verktyg

Många lärare tycker att filmen är ett bra pedagogiskt verktyg. Det anses egentligen inte finnas några hinder när det gäller idén om filmen som verktyg, utan mer praktiska när det gäller att integrera verktyget i verksamheten. En lärare pekar på vikten av att se filmen som illustration till kursplanen och inte som ett extra moment. En gymnasielärare i matte och samhällskunskap säger att: ”Det är ett formspråk de [eleverna] är vana vid och tar till sig lätt. Jag tycker det når fram bra, i samband med efterföljande diskussioner”. Vad som är viktigt är att man som lärare måste styra

mycket från början och det måste hända mer när det gäller kunskap”, som en svensklärare på gymnasiet säger. Filmen måste ingå i en uttänkt strategi med lärarhandledning.

”Det finns säkert mycket problematik som man skulle kunna levandegöra för barnen [...] ett media som barnen förstår och är vana vid,” menar en lärare. En annan säger att ”Eftersom ungdomar idag ser mycket film ska det vara en självklarhet att använda film i undervisningen. Det är också viktigt att se kritiskt på film och reklam.” Film är ”En plattform för demokratisk fostran över etniska gränser, via språk, gestaltande och bild”, menar en svensklärare.

Film – bok

Det finns lärare som menar att det tar mycket tid att titta på film, vilket gör stor skillnad jämfört med en bok, som eleverna läser hemma efter skolan. En annan lärare menar precis tvärtom, att det går fortare att se en film än att läsa en bok och man kan börja arbeta snabbare. Många lärare menar att en fördel med att visa film i klassrummet är att eleverna får lyssna på en annan röst, ”det ger fler dimensioner än vad jag kan förmedla”. Att eleverna kan höra språk och dialekter och uppleva [...] ett landskap, få synintryck och en annan röst samtidigt, säger en F-5 lärare vara filmens styrka. ”Det är ju ett oöverträffat media så att säga.” Att jämföra film och bok i form och innehåll är populärt bland svensklärarna.

Film som resurs och hjälpmedel

En annan fördel med filmen är att den aktiverar fler sinnen än vad boken gör, vilket speciellt är en fördel om man inte är läsvan, menar en gymnasielärare. Den stärker innehållet och ger en gemensam upplevelse bildmässigt, säger en bildlärare. Vissa elever som är svaga i text kan vara bra i film. Film är ”speciellt ett verktyg för ungar som har problem med att skriva”. En lärare menar att ”Filmen är en arbetsform som är tacksam då den kan överbrygga exempelvis olika inlärningsvärigheter. Även barn som har olika svårigheter att prestera i de teoretiska ämnena kan uttrycka sig lättare. Filmen kan användas till att illustrera berättelser och historier eller varför inte göra reportage”. Filmen tycks vara ett tacksamt verktyg: ”Efter att ha läst om ett område, och sedan få se det på film ger lite av en ’aha’ känsla. Film är också bra för eleverna som har det jobbigt med den egna läsningen.”

Eget filmskapande

Det är mest fördelar med att titta på film som lyfts fram. En F-5 lärare menar att det även finns många ingångar med att producera film, men man behöver väcka intresse – för idag är film inget prioriterat område. En resurspedagog meddelar: ”Jag tror att det även är viktigt för oss som

arbetar med barn att träna barnen till att bli väldigt kritiska mot medierna, vad det är dom sänder ut för budskap. Genom att själva använda kameran så kan man visa barnen hur man faktiskt även kan manipulera med bilden och påverka och styra det man vill att andra ska se.”

Bild 4: Tystnad - Tagning

Möta eleven och inspirera

”Eftersom eleverna lär sig på olika sätt så måste jag se till att planera efter detta”, säger en F-5 lärare. ”Barnen uttrycker sig olika. En film kan väcka starka känslor, sätta ord på det. En film kanske har förmågan att nästla sig in lite mera, så är det,” menar en annan. Precis som att ”Vissa ungar fångar bilden, det är det de har på näthinnan, det är jättebra att utnyttja det då”. ”Det visuella är ett minst lika viktigt inlärningsredskap som det teoretiska och praktiska”, som en annan lärare säger. En SO-lärare lyfter fram att ”Bilden gör att eleverna får något att hänga upp den kunskapen de lär sig på. Det blir visuellt för dem och eftersom elevernas ’bildögon’ ofta är mycket goda är film ett bra pedagogiskt verktyg. Dessutom tycker de ofta att det är roligt.”

Enligt en lärare: ”Film är naturligtvis en mycket trevlig och nödvändig form för att lätta upp och även klara vissa utbildningsmoment. Vissa elever vaknar till liv och tar till sig saker de annars aldrig skulle ha bemödat sig om.” Något som borde vara en självklarhet är vad en lärare säger: ”I vår bildfixerade värld är filmen och bilden överhuvudtaget en oskiljaktig del av undervisningen.” Hur ser det då ut på skolorna?

4.3.2 Arbetsplaner

Det varierar om film står med i de lokala arbetsplanerna som skolorna har och tyvärr finns dessa inte samlade på ett ställe, utan finns endast svårtillgängliga lokalt på skolorna. Exakt vad som står i dessa arbetsplaner kan därför för närvarande inte redovisas.

När det gäller grundskolorna, så säger sex av åtta skolor med 6-9 klasser att film står med, medan resterande är osäkra. Skärgårdsskolorna har gemensamma arbetsplaner och räknas som en skola i detta fall. Bland de rena F-5 skolorna säger lärarna att det finns på två av skolorna, tre säger nej och resterande sex vet inte. På en skola säger lärarna att film inte står med, men när de sedan tittar efter finns det med. På samma skola visste inte rektorn om det var inskrivet eller inte. På en skola där film inte var uppmärksammat i arbetsplanerna sa en lärare: ”Usch, nu sitter vi här och skäms.” En NO-lärare menar att eftersom filmen saknas i lokala mål, så ses filmen inte som ett självklart verktyg. Kanske måste målen skrivas om.

På gymnasieenheten Fredrik är film inte är nämnt i de lokala arbetsplanerna, men de har ett utvecklat filmarbete på skolan. I Heurikas arbetsplaner står det inte heller med. Samma gäller för Erika, men där kommer det antagligen att skrivas in under revideringarna. Övriga gymnasieskolor har med film i de lokala kursplanerna.

Sammanfattningsvis kan sägas att många är osäkra på om film står nämnt, trots att filmen fått ökad betydelse i de nationella styrdokumenterna. I Haninges skolplan står det inte heller med.²⁷ Det verkar med andra ord vara så att film inte blivit integrerat i ämnena på samma sätt bland de lägre åldrarna som bland de högre, i årskurs 6-9 och gymnasiet, när det gäller arbetsplanerna. Filmen har inte fått en given plats i de lokala arbetsplanerna – men har det vidgade textbegreppet uppmärksamrats?

4.3.3 Vidgat textbegrepp

Bland skolorna för de yngre barnen är det endast två som har diskuterat det vidgade textbegreppet. På den ena har de tagit upp diskussionen i samband med Svenska 2 och på den andra har endast ett fåtal lärare varit engagerade. Bland 6-9 skolorna är det endast en skola som har fört diskussioner om detta begrepp i bild och svenska, en annan har diskuterat några filmintresserade lärare emellan, men inte haft några konkreta diskussioner. På gymnasiet har det vidgade textbegreppet diskuterats på fyra av de sex enheterna, på den femte har det kort nämnts i svenskan, men inte diskuterats. På två av enheterna som har diskuterat har de haft större diskussioner där fler ämneslärare varit med än just de i svenska och på en tredje är de i startskottet och ska vidga diskussionerna.

Många lärare menar att detta synsätt finns med i svenskämnet och att det är inbakat i yrkesrollen som F-5 lärare. Av denna anledning, eller på grund av att det råder tidsbrist och att lärarna inte har energi till att föra diskussioner som dessa, har det vidgade textbegreppet inte diskuterats. Dessutom är det svårt att hitta gemensam tid för diskussioner.

²⁷ <http://www.haninge.se>

Många lärare känner inte till begreppet. Det behövs med andra ord stöd från skolledare för att realisera dessa diskussioner och upplysa lärarna. Pedagogiska diskussioner verkar inte vara vanliga överlag, vilket även framkommit i kartläggningen om varför så få elever uppfyller målen i skolorna, som tidigare presenterats. Några lärare saknar dessa diskussioner och menar att de är viktiga. Bland de lärare som inte hört talats om begreppet säger en att ”det är nåt vi har missat känns det som”. Hur mycket film använder då lärarna som underlag i undervisningen?

4.3.4 Spelfilm och utbildningsfilm i klassrummen

Från mediecenter lånades totalt ca 2700 förlagsfilmer ut till de undersökta skolorna under 2005 och av dessa är ca 900 spelfilmer, vilket ger 2200 utbildningsfilmer. Därtill har ca 3700 UR-filmer lånats ut.²⁸ Med andra ord är det ca en sjundedel spelfilmer som lånats ut till de kommunala skolorna genom mediecenter. Exakta siffror om hur mycket som visas finns inte att tillgå, eftersom det kan finnas andra källor som filmerna kommer ifrån, egna kopior på skolorna till exempel.

Det verkar skilja mycket mellan lärare på vad man mest ser för typ av film, men tydligt är att lärarna i svenska använder mycket mer spelfilm än de i resterande ämnen. På vissa skolor arbetar de mer med filmkunskap i svenskan än på andra, då speciellt med de äldre barnen. På Lyckebyskolan finns filmkunskap med som ett speciellt mål i svenskan och en svensklärare på Söderbymalmsskolan lyfter fram filmen som underlättare av skrivinläringen. Det finns dock även lärare i naturkunskap och samhällskunskap som använder mycket spelfilm, samtidigt som svenskan gärna använder utbildningsfilm när det gäller författarpresentationer mm. Spelfilmen kan användas som komplettering till undervisningen, som en intresseväckande introduktion eller som ett avslutande, säger en NO-lärare. ”Undervisningen ska vara rolig.” Samma lärare säger att ”Filmen är det sätt man har att ta sig genom tid och rum”. En mattelärare på gymnasiet använder utbildningsfilm för att vidga perspektiven, för att se matematik i ett större sammanhang. Även i ämnen som hemkunskap och slöjd används film i undervisningen.

På F-5 skolorna används utbildningsfilm generellt sett mycket mer än spelfilm, men så har lärarna också hand om alla ämnen. Det är endast en skola som aldrig använder spelfilm. Spelfilmen används oftast för att eleverna ska få lite omväxling och underhållning, men den används även för att initiera ett tema eller för att föra andra typer av diskussioner, som om etik och moral. En F-5 lärare säger att en utbildningsfilm ofta förstärker något de jobbat med, men spelfilmen används på ett helt annat sätt - man jobbar med innehållet, tittar på hur filmen är gjord och vad det finns för budskap.

²⁸ Mediecenters statistik.

Att jämföra en spelfilm med dess litterära förlaga för att se likheter och skillnader i dramaturgi är populärt bland lärarna. Det diskuteras dock mer sällan om filmiska knep och budskap i dokusåpor och Tv-program, och för de yngre barnen förekommer detta i stort sett aldrig. I bildämnet finns visst arbete med film, men det är mer praktiskt arbete. En lärare säger att de inte har så mycket tid för bild i veckan och ”de [eleverna] behöver allt det där till det roliga och praktiska. De tittar på så mycket film ändå.”

En lärare frågade under en intervju: ”Vad är spelfilm?”. Grundläggande kunskaper om film är en förutsättning för att kunna lära ut om det. En lärare menar att det kan vara bra att se på spelfilm om det är kvalitativt bra film, inte massproducerade ”skräpfilmer”. Denna säger även att det inte är intressant att diskutera ”skräpfilmer” som ett första steg med barnen, men hittills har läraren inte använt spelfilm alls i skolan. En 6-9 lärare menar liknande att ”Egentligen ska man inte ha så mycket film, de tittar ju så mycket på det, de bara slötittar hemma.” En annan lärare menar tvärtom. Tv och dataspel är vanligt i hemmet och därför har man prioriterat ner det i skolan och tappat lusten lite, men eftersom barnen ägnar sig mycket åt film på fritiden och borde de få motbud i skolan.

På Fredrik har de ett utvecklat arbete med film, vilket bottnar i att de haft elever med liten erfarenhet av skrivna texter, men med stor kunskap om och många erfarenheter av film. Som en lärare uttrycker: ”Vi har varit tvungna att utgå från deras erfarenheter.” Det har då blivit helt naturligt att litteratur och film ses som olika sidor av ett berättande. Även i introduktionsklasserna för invandrare, PREIVIK och IVIK, på individuella programmet arbetar de mer med film och drama, eftersom eleverna inte är så litterära och det då är lättare att använda filmen som bas.

4.3.5 Elevens val – individuellt val

Elevens val eller individuellt val finns på några skolor och på några finns inriktningen film/media i olika former. På F-5 skolorna är det inte vanligt med film som tillval, men två skolor utmärker sig: Nytorpsskolan har filmkunskap som elevens val och på Kvarnbäcksskolan finns en filmklubb. Svartbäcksskolan har ett elevens val, men inte med inriktning film, något som dock skulle kunna vara möjligt, enligt skolans representant.

Bland skolorna med årskurs 6-9 har Brandbergsskolan haft media och Jordbromalmsskolan medie- och filmkunskap, men för tillfället ligger dessa verksamheter nere. Jordbromalmsskolan har haft planer på att starta en filmklubb, men inte lyckats genomföra detta. På Tungelsta skola utformas ett individuellt val, men de vet ännu inte hur det kommer att se ut eller om film

kommer att finnas med. Förra året gjordes ett projekt där eleverna kunde välja inriktning film/drama.

På gymnasienivå finns filmkunskap i drama som estetiskt val på Hotell- och restaurangprogrammet. Här är det även obligatoriskt för alla treor med filmkunskap. På Heurika finns ett projektarbete i ”Virtuell historisk film”, där eleverna får klippa ihop historiska filmer av arkivmaterial. Dessutom finns tillvalet ”Design och digitalt skapande”. På Erika finns individuellt val i rörlig bild. Att välja presentationsform vid projektarbete på skolorna är givet och film är alltid ett alternativ.

4.3.6 Skolbio

Skolbioverksamheten i Haninge kommun är inte en enhetlig organiserad verksamhet, utan bedrivs på tre olika håll: På Jordbromalmsskolan – biografen Björken, Brandbergsbiografen Cosmopolite och på Fredrik, Fredrika Bremer gymnasiet.

Jordbromalmsskolans skolbioprojekt

Verksamheten på Jordbromalmsskolan och Björkens bio ligger för närvarande nere. Skolbio startade här 1997/98 av en engagerad lärare med stöd av rektorn och på hösten tog Cecilia Engström över projektet.²⁹ För att starta skolbio sökte Jordbromalmsskolan pengar från Svenska Filminstitutet. Dessutom har pengar från Jordbroprocessen och från skolan själv använts. Totalt har Svenska Filminstitutet beviljat stöd under sju år. Anledningen till att projektet fått stöd under så pass lång tid, då tre år är brukligt, är att projektet har drivits i två olika former.

Först blev Jordbros skolor erbjudna skolbio och i denna regi drevs verksamheten under projektets tre första år. Sedan omformulerades projektet och verksamheten utökades till att inkludera alla 6-9 skolor i Haninge kommun, plus de från början involverade F- 5 skolorna i Jordbro. Under första året blev alla nio erbjudna skolbio, sedan blev även sexor, sjuor och åttor inbjudna – i omfattningen en gång per termin. Från kommunen har det inte funnits chans till stöd, eftersom inte alla skolor i kommunen blivit erbjudna skolbio. Anledningen till detta är i grund och botten att projektet då skulle bli för stort att drivas med den lösa organisation som har varit.

Det har funnits en grupp med en representant från varje skola under projekttiden, som tillsammans har tagit fram filmerna. Ibland har programmet skiftat mellan skolor och åldersgrupper, men för F- 5 eleverna har det alltid varit andra filmer än för de äldre eleverna. Endast ett fåtal namn på dessa grupprepresentanter har kommit fram under inventeringen, vilket

²⁹ Cecilia Engström informerar om Jordbromalmsskolans skolbioverksamhet för denna rapport.

tyder på att det finns bristande kommunikation mellan lärarna. Till visningarna har filmhandledningar tagits fram - antingen av gruppen själv, eller så har Svenska Filminstitutets handledningar från tidskriften Zoom använts. Programmet har satts några veckor i förväg. Under en initial fas när lärarna varit ambitiösa hölls även förhandsvisningar, men tyvärr dalade intresset fort, eftersom visningarna var förlagda till kvällstid.

Det har funnits olika stort intresse under den senaste fasen av projektet. Brandbergsskolan visade aldrig intresse, eftersom rektorn inte ansåg det vara en viktig verksamhet. Enligt representanter från Brandbergsskolan gick informationen om skolbio aldrig riktigt fram till dem. Den nuvarande biträdande rektorn menar också att det funnits kommunikationssvårigheter och att filmerna ofta var inaktuella. Andra skolor har en efter en hoppat av och vissa har pendlat i deltagande från termin till termin. De skolor som under sista terminen tog del av skolbion var Jordbromalmskolan, Söderbymalmskolan, Vendelsömalmskolan, Dalarö skola, samt Kvarnbäcksskolan och Lundaskolan. Eleverna från Lyckebysskolan gick regelbundet, men de betedde sig så illa att lärarna ansåg sig tvungna att avbryta samarbetet. Vendelsömalmskolan hade egen skolbio med stöd från Svenska Filminstitutet i två år innan Jordbromalmskolan påbörjade sin skolbioverksamhet.

När pengarna från Jordbroprocessen tog slut betalade skolorna tio kronor per elev. Men nu är även pengarna från Svenska Filminstitutet slut och Jordbromalmskolorns skolbioprojekt kan inte drivas vidare, eftersom verksamheten inte har kunnat befästas på skolorna. Skolbioansvariga har försökt att påverka politiker på förvaltningar och nämnder, men har inte fått gensvar, vare sig i form av intresse eller med pengar.

Det finns även vissa lokalproblem. Biografen Björkens Bio, vilken är placerad i Jordbromalmskolan, har nu gjort uppehåll i sin verksamhet på grund av utrustningsproblem. Vissa skolor har i stället åkt till Brandbergens biograf Cosmopolite under projekttiden.

Bild 5: Björkens bio, Jordbromalmskolan

Bio Cosmopolites skolbioengagemang

Även Brandbergens bio Cosmopolite är involverad i skolbioverksamhet.³⁰ Dels har de haft samarbete med Jordbromalmsskolan, dels samarbetar de med Fredrik. Dessutom säljer de föreställningar till skolor när så önskas, där allt från dagis till gymnasieskolor varit intresserade. Skolbioverksamheten sköts parallellt med den kommersiella verksamheten och ibland används aktuella filmer även för skolbiovisningar. Skolbioverksamhet har funnits så länge den nuvarande ägaren skött biografen, vilket vill säga sedan 1994, och det finns intresse att utveckla denna verksamhet. Under en period organiserade Cosmopolite bio själva dagisbio. Biografen har verkat för att få en bra fungerande verksamhet för en helhetsupplevelse för barnen och de har satt upp regler för att det ska bli lugn och ro i biografen – något som har gett positiva resultat.

Gymnasieenhetens Fredriks skolbioprojekt

På Fredrik har lärarna engagerat sig i skolbio på eget initiativ.³¹ De började med verksamheten runt 1998, då de bokade och visat bio, dels på Cosmopolite, dels inne i Stockholm centrum. Skolan stod för kostnaderna och eleverna betalade ca 20 kronor per biljett. För närvarande får Fredrik pengar från Svenska Filminstitutet, ett stöd som ges till skolan för andra året. Hur det kommer att bli när detta stöd tar slut, senast efter nästa år, vet de inte. De har försökt att få stöd för sin verksamhet genom diskussioner med mediecenter, om möjligheter att visa film på kulturhuset bland annat. Det har även funnits en önskan om att knyta samman projektet på Jordbromalmsskolan och det på Fredrik.

Alla elever på Fredrik har möjlighet att gå på bio en gång per termin. Fredrik har valt bort samarbete med de andra programmen på Fredrika Bremer gymnasiet. Visserligen finns det visst intresse på de andra enheterna, men projektet skulle ha blivit väl omfattande och mer svårskött om fler skolor hoppade på detta projekt. Dessutom har Fredrik ansvar att rapportera tillbaka till Svenska Filminstitutet då det är de som ansökt om stöd och startat verksamheten.

När det gäller val av filmer så förs diskussioner på språkmötena varje vecka. Ibland har de valt en gemensam film enligt ett visst tema, exempelvis kopplat till projektet Albatross om värdegrunder. I samband med filmvisningarna har de ofta, men inte alltid, använt sig av filmhandledningar. Antingen har lärarna fått en handledning, eller så väljer läraren att komma upp med egna frågor att arbeta med.

³⁰ Eva Uddenbäck informerar om bio Cosmopolites skolbioverksamhet för denna rapport.

³¹ Christine Arvidsson och Sanna Gustafson informerar om gymnasieenheten Fredriks skolbioverksamhet för denna rapport.

Det har förekommit vissa förhandsvisningar för lärarna. Värt att nämna är att Elprogrammet har en egen liten filmsal – med duk och biofåtöljer.

Bild 6: Elprogrammets filmsal

Önskemål om ansvar och organisation

Cecilia Engström menar att det är roligt att ansvaret läggs på skolan, men samtidigt blir det ett stort projekt om alla skolor i kommunen ska vara engagerade. Även representanter från Fredrik menar att det vore en tillgång om det fanns en person som höll i skolbioverksamheten i kommunen. Leif Eliasson, som även han varit engagerad i filmarbete på Jordbromalmsskolan, menar att det vore lämpligt för kommunen att satsa på att införa e-bio i Jordbro.³² Om fem år kommer denna form att vara etablerad och han menar att det vore en fördel för Haninge kommun att vara med. Björkens bio ligger centralt i kommunen och skulle kunna bli en tillgång.

Skolors intresse för skolbioverksamhet

När det gäller intresset för skolbio skiftar det, men de flesta tycker om idén med skolbio. Vissa skolor menar att de istället har prioriterat teater. Det förekommer att en del barn aldrig varit på bio säger de på två skolor - Syskonstugan och Vikingaskolan. Det har även funnits rektorer som inte tycker biobesök hör hemma i skolan. Det finns även utomkommunala alternativ till skolbio som vissa skolor uppmärksammat. Hotell- och restaurangprogrammet har i olika omfattning tagit del av skolbioverksamheten på Folkets Bio Zita, vilket även Barn- och fritidsprogrammet på Merika, enheten Erika, Tungelsta skola och Vendelsöalmsskolan har gjort. När det gäller filmfestivalen Junior för unga i Stockholm har endast Tungelsta skola och Hagaskolan varit iväg, ett fåtal andra har funderat på det.

³² E-bio är "ett paraplybegrepp som innefattar all form av offentlig, elektronisk-digital visning av allt slags rörliga bilder i biografer eller biografliknande lokaler". <http://www.sfi.se/sfi/smpage.fwx?page=749>.

Många skolor trycker på tids- och rumsaspekter som problem när det rör skolbio. Närheten verkar vara av stor vikt och vissa skolor som har den möjligheten skulle föredra att ha skolbio på skolan. Men det finns ett stort intresse av att ta del av skolbioverksamhet om den var organiserad och planerad i god tid. Vissa lärare lyfter fram vikten av att få en gemensam upplevelse och att få åka iväg tillsammans. Men det ena behöver inte utesluta det andra. Att använda lämpliga lokaler på skolorna med film i storbildsformat för reguljära visningar i undervisningen vore en fördel och det skulle ge andra intryck än vad Tv:n gör, vilket är det vanligaste formatet att visa film på i skolorna idag. Ett problem är att skolorna inte får ta ut pengar av elever och föräldrar, eftersom det är fri skolgång i Sverige. De skolor som inte haft möjlighet att gå på skolbio har haft svårt att gå på annan bio. Som filmkonsumenter är eleverna relativt vana, speciellt de äldre, men till hur stor del är de själva producenter?

4.3.7 Filmskapande

Vid projektarbeten i varierande ämnen har äldre elever oftast möjlighet att välja redovisningsform och då är film ett av alternativen. Men när lärarna inte har någon kunskap om detta, som en gymnasielärare i svenska säger, kan det bli begränsade möjligheter för dessa elever. ”Skulle några av mina elever vilja redovisa så blir de mer på egen hand, då kan jag inte stötta så mycket.”

Årskurs F-5

Kvarnbäcksskolan skapar inte film med eleverna, förutom någon lärare som låter sina elever filma i korridoren. Men skolan har en Tv-studio, där eleverna får sända direktsändning till alla klassrums Tv-apparater - i form av nyhetsuppläsningar, musiklistor och matlagningsprogram. De har även använt studion när den årliga musiktävlingen hållits – där eleverna får uppträda i direktsändning i samma anda som den stora melodifestivalen. Dessutom används studion till elever för högläsning när de så önskar, de kan då om de vill läsa framför kameran istället för att sitta framför sin publik i person, detta som ett pedagogiskt verktyg för att arbeta med självförtroendet. Eleverna klipper direkt när de filmar och ingen efterbearbetning görs. På Nytorpsskolan får eleverna göra film på elevens val. Även en annan lärare på skolan har gjort film med eleverna, men eftersom lärarens personliga kamera har använts har barnen inte filmat själva. De har inte kunnat redigera sina filmer på grund av brist på utrustning. På Hagaskolan har en lärare varit på UR och gjort film och animationer som ett engångsprojekt med en grupp elever. På Skärgårdsskolorna har film endast gjorts på Utö skola. På resterande skolor med årskurs F-5 i kommunen (Runstensskolan, Båtsmansskolan, Syskonstugan, Svartbäcksskolan, Vikingaskolan, Lidaskolan och Måsöskolan) gör eleverna inte film. Men en lärare säger: ”Där finns det ju mycket

som man skulle kunna göra”. I grundskolan används gärna kameran för dokumentation och för att eleverna ska lära sig att se sig själva. Några få F-5 skolor har vid vissa tillfällen gjort bildspel.

Bild 7: Kvarnbäcksskolans Tv-studio

Årskurs 6-9

Brandbergsskolan har haft temaveckor, där de till exempel gjort reportagefilm. I det tidigare elevens val i media fick eleverna göra film, men nu finns inte den möjligheten längre. På Jordbromalmsskolan gör eleverna film i bilden, men det sägs vara svårt med stora grupper. Det görs även film i andra ämnen på skolan och det finns en uttalad önskan att få arbeta mer med detta. Men projekt rinner lätt ut i sanden eftersom det är svårt att hinna med och det är främst när det finns praktikanter att tillgå som eleverna får göra film i undervisningen. Niorna på Ribbyskolan får göra kortfilm i svenskan hos en lärare, om detta förekommer hos andra lärare i andra arbetslag är svårt att säga, precis som på andra större skolor. På Söderbymalmsskolan görs det inte mycket film, men det har gjorts något försök. Det saknas dock här som på många andra skolor teknik och kunskap för att göra film: ”Eftersom det inte finns har man ingen vana att tänka på det sättet att jobba”. På Tungelsta skola får eleverna göra film på bilden. Sjuorna får lära sig att hantera kameran och presentera sig själva framför denna och som ett nästa steg får de intervjua vuxna i närmiljön. Vid ett tillfälle genomfördes ett samarbete med bilden när eleverna läste ”lag och rätt”, då de fick göra en film om snatteri. På Vendelsöalmsskolan får sjuor, åttor och nior göra film på bilden och även delvis i svenskan. På Utö jobbar eleverna i projekt, där de får skriva manus, filma, redigera och sedan visa filmen på duk. På Lyckebysskolan har en lärare tidigare gjort smalfilm med sina elever och de har på skolan även haft något filmprojekt när det varit temavecka, men annars förekommer inget filmskapande. Inte heller på Dalarö gör de film, enligt vad som kommit fram under samtalen.

Gymnasiet

På Heurika finns projektarbetet ”Virtuell historisk film”, där eleverna laddar ner historiska filmer från nätet och klipper ihop till egna produktioner. Ett år gjordes en film om könsroller. Fredriks fordonselever har haft filmprojekt i samarbete med Film Stockholm vid två tillfällen. Ettorna har fått göra en konsumentupplysningsfilm om bilen och tvåorna har fått filma en instruktionsvideo i verkstaden. På Hotell- och restaurangskolan gör alla treor film i filmkunskapen, dessutom är det en populär redovisningsform vid projektarbeten. Även på Berika finns några elever som gör film, men det sker sporadiskt och är inget obligatoriskt som ingår i undervisningen. På Barn- och fritidsprogrammet har de vissa filmprojekt, exempelvis har en klass nyligen varit engagerade i att göra film om fritidsmiljö och ett samarbete mellan svenska och drama med sagotema är planerat. På Estetiska programmet är eleverna uppmuntrade att använda sina valda estetiska uttryck, men det finns även viss filmverksamhet. I årskurs ett går eleverna till Telemuseet där de får göra ett Tv-program. Det förekommer att medieelever ibland filmar teater elever, men det finns inget utvecklat samarbete mellan grenarna och programmen.

4.3.8 Tekniska förutsättningar

Genom Jordbroprocessen har Jordbromalmsskolan och Kvarnbäcksskolan getts bra förutsättningar, främst tekniska, för att demokratisera verksamheten och inspirera barnen och ungdomarna med hjälp av filmen som redskap. Efter vad som framkommit i lärarmötet har Lundaskolan dock inte märkt av denna satsning på filmens område i form av tekniskt och ekonomiskt stöd för att satsa på film och TV, som de två andra skolorna gjort.

Filmvisningsmöjligheter

Filmvisningarna på skolorna görs oftast med hjälp av en Tv i klassrummet, förutom på Jordbromalmsskolan där de gärna använder sin biograflokal och på Fredriks Elprogram där de använder sin filmsal. Bland skolorna för de yngre barnen finns oftast ingen sal för filmtittande, men projektor finns för det mesta. Sämre förutsättningar finns på Båtsmanskolan, Syskonstugan, Vikingaskolan, Lidaskolan och Måsöskolan. Kvarnbäcksskolan har en speciell situation. Dels har de en nybyggd filmsal, sedan finns en Tv i alla klassrum, där de direkt kan sända från Tv-studion på skolan. Studion började byggas på initiativ av en lärare efter att den dåvarande rektorn hittat en kamera.

Bland 6-9 skolorna, så finns en ny aula och en projektor på Brandbergsskolan - Ribbyskolan, Söderbymalmsskolan, Vendelsöalmsskolan och Tungelsta skola har samma förutsättningar. Lyckebysskolan har en projektor men saknar aula. I Fredrika Bremergymnasiets nya lokaler finns

en stor aula med storbildsprojektor, där de har möjlighet att se film på stor duk. Enheten Heurika har även hyrt Filmhusets lokaler vid vissa tillfällen. Hotell- och restaurangskolan har ingen samlingsal för filmtittande.

Bild 8: Kvarnbäcksskolans biograf/musiksal

När det gäller Dvd-tillgång på skolorna är det varierande. Dvd finns på de flesta skolorna, enbart enstaka skolor har ännu ingen. Vissa skolor har en Dvd, några har en per arbetslag.

Möjligheter att skapa film

Det ser även olika ut när det gäller tillgång till DV-kameror på skolorna. Bland F-5 skolorna finns mellan en till fem kameror per skola. Skärgårdsskolorna förutom Dalarö skola saknar kameror. På de flesta 6-9 skolor finns ca fyra kameror. Lyckeby skolan och Utö skola har endast var sin och Dalarö (6-9) saknar helt. Fredrik har många fler kameror än de andra enheterna på gymnasiet och tre enheter förmodligen saknar kameror helt.

Bild 9: Redigering med attityd

Bland F-5 skolorna saknas redigeringsmöjligheter i stort sett helt. På 6-9 skolorna och på Fredrika Bremergymnasiet finns oftast datorer med förutsättningar för att kunna använda Windows XP Moviemaker. Tungelsta skola har en animeringslåda, som för tillfället inte används i någon större utsträckning.

Många lärare menar att det är viktigt att klassrummet är utrustat för media, att tekniken finns lättillgänglig så att de kan visa film med projektor på en duk till exempel. Då skulle det bli en helt annan effekt: ”Då skulle vi vara med i dagens samhälle och det är vi ju inte.” En lärare pekar på det att hon blev av med den gamla svarta tavlan förra terminen. När läraren måste leta efter teknik för att kunna visa ett filmavsnitt som illustration till exempel, blir det lätt att avstå. Om tekniken fanns nära till hands skulle filmen lättare kunna användas som stöd i undervisningen.

4.3.9 Fortbildning i film

Under denna rubrik kommer det presenteras hur stor del av lärarna som har varit på någon typ av fortbildning inom film. Det finns givetvis även lärare som har liknande kompetens tillförskaffad från annat håll.

Årskurs F-5

På Lundaskolan har en lärare varit på en filmanalyskurs på Jordbromalmsskolan. På Nytorpsskolan har en lärare fått fortbildning, men för många år sedan. En annan lärare har på eget bevåg och med egen finansiering gått en kurs. På Hagaskolan har fem personer varit iväg genom skolverket – ”kultur för lust och lärande”. På övriga skolor - Kvarnbäcksskolan, Runstensskolan, Båtsmansskolan, Svartbäcksskolan, Vikingaskolan, Lidaskolan, Måsöskolan och skärgårdsskolorna - har ingen lärare fått fortbildning i film.

Årskurs 6-9

På Brandbergsskolan har troligtvis endast en lärare fått fortbildning inom film. På Jordbromalmsskolan har de själva drivit viss fortbildning inom film och två lärare har varit på en kurs i Moviemaker på mediecenter, en kurs som även en lärare på Ribbyskolan har varit på. På Söderbymalmsskolan har fyra intresserade svensklärare fått fortbildning i filmanalys vid Uppsala universitet, dock inte helt betalt från skolan och på Tungelsta skola har bildläraren gått på en redigeringskurs på Filmcentrum och vid ett annat tillfälle på en kurs i filmanalys. På Lyckebysskolan har ingen lärare varit på fortbildning, men på den näraliggande

Vendelsömalmskolan har två lärare varit på Svenska Filminstitutet och en på en kurs i Moviemaker på mediecenter.

Gymnasiet

På Fredrika Bremergymnasiets enhet Erika har ett antal svensklärare varit på fortbildning, men det har inte varit något allmänt. ”Man förutsätter att det ingår i svenskbegreppet”, säger en ekonomilärare. Fortbildningen har skett på lärarnas eget initiativ. På Heurika har en lärare varit på en kurs i ”Digitalt skapande i virtuella miljöer” på Interaktiva institutet. På Fredrik är filmarbetet mer utspritt och alla språklärare har gått en grundkurs i filmiskt berättande på Zita och tre – fyra stycken har gått en kurs i digitalt berättande på mediecenter. Det är bra med fortbildning, men ”Det behöver hållas fräscht, man glömmer ju,” som en lärare säger. Även de lärare som har fått viss fortbildning känner att de behöver uppföljning för att hålla igång sitt kunnande. På Hotell- och restaurangskolan har tre lärare fått fortbildning och på Berika – Individuella programmet har ca fem av 20 fått, alla som begärt. På Fredrika Bremergymnasiet har sammanlagt 21 personer deltagit i en kurs på Dramatiska institutet (DI) på fem poäng under tre års tid, som ett pilotprojekt: ”Filmen som ett ord i undervisningen.” Hur spritt detta projekt varit på de olika programmen har inte framgått, men efter de intervjuer som hållits verkar det inte varit integrerat i alla enheter. På Merikas Estetiska program har en lärare varit på filmanalyskurs, men om andra varit iväg förutom på DI-projektet är oklart.

4.4 Kulturombud

Det finns kulturombud på de flesta skolorna, men tyvärr inte på alla. Lärarna känner oftast, men inte alltid, till vem som är ombud och det verkar inte heller finnas ett fungerande nätverk mellan ombuden. På gymnasiet råder det mest osäkerhet om vem som är kulturombud. Det är svårt att nå skolorna med lämplig information och erbjudanden när det inte finns en självklar informationskanal och när inte alla vet vem som är ansvarig för kulturfrågor. Listan som kultur- och fritidsförvaltningen har över kulturombud är inte uppdaterad, vilket även det är en förutsättning för att kunna få ut information genom de snabbaste och mest inarbetade informationsvägarna, där det finns sådana. Detta är speciellt relevant, då det inte alltid är så att rektorn är informerad och involverad, samtidigt som organisationen med arbetslag gör att lärarna i olika lag har mycket liten insyn i varandras projekt och verksamhet. Det är inte självklart att denna kanal är den bästa för filmfrågor, men det kan väl vara en bra början.

4.5 Särskolan

För att belysa särskolans filmverksamhet har tre skolor kontaktats: två på grundnivå och gymnasiesärskolan. På Tyresta skola använder de mest spelfilm och pratar om innehållet. Fördelen med filmen sägs vara att eleverna kan få en gemensam upplevelse, samtidigt som den är bra som komplement till annat. Lärarna önskar få en grund i filmskapande och tycker det vore intressant att göra film med barnen, vilket de för tillfället inte gör. Personalen har inte fått fortbildning inom film. De har inte diskuterat det vidgade textbegreppet och film står inte med i de lokala arbetsplanerna. Detsamma gäller Brandbergsskolans särklasser. Här använder de dock mer utbildningsfilm. De går på bio ungefär en gång per termin. På Tyresta skola går de inte på bio, men skulle tycka det vore intressant någon gång per år. På Brandbergsskolan har de inte tid med fler projekt och har inte varit intresserade av att göra film. De har inte fått fortbildning inom film, men får om de vill. Lärarna ser film och bilder som bra verktyg, men har inte hunnit utveckla detta arbete. Skolorna har var sin DV-kamera att arbeta med. En specialklasslärare lyfter fram filmen och nämner att ”Flera av våra barn har ett mer utvecklat visuellt inlärningssätt och då är film ett självklart sätt att undervisa på. Det är också roligare och därmed mer motiverande för eleven att lyssna till andra röster, byta klassrum och annat som medföljer själva filmvisningen.” Dessutom ges eleverna i språkundervisningen via film ett bättre uttal och stimulation av hörförståelsen. Och allmänbildning.

På gymnasiesärskolan har de ofta använt kameran till att dokumentera speciella händelser, som skolresor och idrottsdagar. Tidigare har de haft ett individuellt val med film, men det fungerade inte så bra och de känner därför inte att det är så aktuellt att ta upp det arbetet igen. Eleverna går på bio några gånger per termin som en del av social träning och sedan får eleverna skriva egna texter om filmerna. Två lärare har fått fortbildning på medicenter i att göra film.

4.6 Hinder och önskingar

Under intervjuerna har lärarna fått uttrycka sina tankar om de hinder de ser för att jobba med film i undervisningen, samtidigt som de har fått berätta vad de känner att de behöver för stöd och hur de skulle vilja jobba med film som de känner att de inte kan/gör idag.

4.6.1 Vad finns det för hinder?

Tiden

Tid ses som ett hinder av många lärare, i hela 17 samtal kommenteras tidsbristen. ”Tiden då, men det är väl värt att planera in det i svenskan,” som en gymnasielärare säger. ”Viljan är stor och stark men tiden är knapp”, det kräver planeringstid, som en 6-9 lärare menar. Det är pressat på skolan och ”då kommer filmen som en liten bisak”. En annan lärare menar att det nog kan finnas

ett motstånd att jobba med sånt som man känner att man inte har tillräckligt mycket kunskap om och att det är ”stört omöjligt att man ska hinna med det som klasslärare”.

Ett annat tidsrelaterat hinder som fem skolor tar upp som problematiskt är schemat. ”Det är en schemateknisk knut man måste lösa”, säger en bildlärare. Många skolor vill gärna jobba mer ämnesövergripande, vilket inte är så vanligt idag. Fredriks Fordonsprogram har minskat detta problem genom att ha kunskapsverkstad en förmiddag i veckan, ämnat för projekt. Detta löser upp schemat och underlättar för samarbeten och andra projektarbeten.

Svårtillgänglighet

Det praktiska, att materialet och tekniken inte finns lättillgängligt, nämns av många lärare som ett hinder - ”Det är inte vilja som saknas”. Även att hitta lämpliga och korta filmer är en förutsättning för små barn, eftersom de dels blir trötta och rastlösa fort, dels inte klarar av att sitta på sina hårda stolar för länge.

Skärgårdsskolorna tycker att det är svårt att använda filmen som en naturlig del i undervisningen, eftersom de inte kan få filmerna från mediecenter skickade till sig via internpost som andra skolor i kommunen kan. Efter ett framförande av detta önskemål till mediecenter direkt efter intervjuerna påbörjades ett försök, där den vanliga posten används.

Måluppfyllelse

Ofta kommer kraven på måluppfyllelse upp. En F-5 lärare säger att hon ”ser inte så mycket hinder, mer än att vi ska ha bra resultat på de nationella proven snart. Då får vi jobba med svenska, engelska och matte”. En annan anser att det inte är någon idé att börja med filmarbete nu eftersom fokus ligger på måluppfyllelse – läsa, skriva, räkna. Det är ingen som föreslår film i undervisningen, tanken är inte väckt. Men när det gäller att nå målen, som en lärare säger: ”Du kan ju använda film för att nå de målen” och som en F-5 lärare uttrycker det: ”Läsförståelse är lika viktigt när det gäller film – filmförståelse!”

Kompetens

Några lärare säger att det egentligen inte finns några hinder: ”Vill man nånting så går det att genomföra.” Kompetensen och viljan ses som problem om det finns några. Som en lärare säger: ”För om inte lärarna är intresserade av det så kan de omöjligt få eleverna intresserade av det.”

Att göra film

Många lärare håller med om vad en lärare menar, då hon ser ”mest omedelbara fördelar med att titta på film, analysera film, att komplettera skrivandet och berättande, som inspiration. Däremot ser jag mer hinder med att göra film. Det tar mycket tid. En vuxen på 25 barn, det är svårt praktiskt. Man kanske har en halvskruttig dator ungefär. Det finns många tekniska hinder. Kompetensen kanske inte finns heller riktigt. Det är lättare att titta på film, lättare att ta till sig.” Sju skolor menar att stora grupper är ett problem för att kunna skapa film med eleverna.

Informationskanaler

Överlag tycker de flesta lärare att mediecenter fungerar bra och de är väl kända. Dock framförs det av enstaka lärare att det tar emot att använda sig av mediecenters tjänster när de inte skickar ut informationsblad om nya filmer eller har kataloger som de tidigare haft. Mediecenter skickar dock ut ett informationsblad en gång per månad per e-mail till all skolpersonal, samtidigt som skolledningarna blir ombedda att sätta upp informationen på en informationstavla i personalrummet. Det bör dock göras mer reklam om mediecenter, en lärare har själv lånat filmer via Swedish film, vilket kan tyckas vara ett slöseri på resurser då mediecenter distribuerar filmer från dem. Det verkar finnas stora uppenbara brister i kommunikationskanalerna i Haninge kommun. Även informationen om vad det finns för möjligheter med att använda filmen i skolan, vad det finns för filmvisningsalternativ och fortbildningsmöjligheter för lärarna brister.

4.6.2 Stöd som önskas

Inspiration och fortbildning

”Vi gamla lärare behöver pånyttfödning”, säger en lärare. Men även de yngre lärarna kan behöva stöd, tips och idéer, det är inte alltid lärarna har fått filmkunskap i sin utbildning. Många anser sig behöva idéer om hur de kan använda filmen - ”Man behöver nog en liten idéspruta”. Det krävs ”utbildning för att få idéer och kunnande. Annars kan man inte sakna det man inte riktigt känner till,” menar en lärare.

”Fortbildning, bättre läromedel och en återkoppling till samhället” önskar en 6-9 lärare. En annan lärare menar att det finns intresse för fortbildning inom filmskapande, men det måste bli för en själv, eftersom det inte finns tid att göra film i skolan, speciellt med tanke på måluppfyllelseerna. Men de flesta vill gärna kunna lära sig använda filmen som verktyg för att kunna använda den i undervisningen.

Gemensam fortbildning för alla skolor i kommunen för att kunna satsa på mediepedagogik ses som något önskvärt. Många behöver fortbildning: ”För nu är det så om ni vill göra film då är det

på ert ansvar, för jag kan ingenting.” Kulturpedagoger har talat om bilder, vilket man kan göra om en film också, som en lärare ger som exempel. De flesta vill ha fortbildning, att lära sig hur man arbetar ”på ett enkelt sätt inom skolans värld, när man inte har en uppsjö med resurser”. En lärare anser att det är det konstnärliga som det behövs träning i, eftersom tekniken nu är så lätt. Men många andra menar att det är svårt med tekniken och de vill ha teknisk kompetens. En gymnasielärare säger att det vore bra med en modell, där en lärare går en mer avancerad kurs och sedan håller intern fortbildning. Det finns andra som menar att det är viktigt att alla får komma iväg, annars faller det.

Att träffa andra intresserade kommer upp som önskvärt. En 6-9 lärare säger att ”arbete över ämnen så att eleverna ser helheten och inte en massa smådelar”, vore välkommet. Tid att samarbeta med kolleger eftersöks, liksom inspirationsträffar. Många menar att man som lärare alltid själv får uppfinna hjulen på nytt. Men egentligen finns kompetens som de skulle kunna ta del av.

Konkreta önskemål

Det finns även mer konkreta önskningsar, som en mall för filmanalys, som alltid skulle kunna användas. ”Man vet att de behöver bearbeta film, inte bara se film.” Även fler filmhandledningar till populära spelfilmer efterfrågas. Upplysning om var filmhandledningar finns att tillgå är något som behövs på skolorna. En lärare vill ha en animationslåda: ”Att göra egna filmer skulle vara stimulerande och roligt för barnen. Att animera enkla egna filmer i alla områden ger ett nytt perspektiv för lärandet”.

Bild 10: Animeringsdags

Det framförs även önskemål från en lärare att få möjlighet att ladda ner filmer för att se direkt, vilket är något som mediecenter arbetar på. Många menar att det är svårt att hitta filmer inom vissa specialområden och till de yngre barnen. När det gäller filmer menar många att det är viktigt att hålla sig uppdaterad, eftersom elevernas intresse snabbt falnar då filmerna är för gamla. Till exempel är det extra viktigt inom områden som reklam. En gallring av materialet vore värt att överväga.

En lärare tycker att det vore bra med ”Kom och se våra nyheter” - eftermiddagar på mediecenter och en annan vill ha tid för botanisering av filmutbudet på mediecenter under arbetstid. Sammanställda klipp för att använda vid analys är något som skulle uppskattas av flera, vilket Söderbymalmsskolan och Fredrik speciellt lyft fram. Film- och boklådor vill många lärare se mer av.

Mediecenters utlåning av teknik tycks vara uppskattad, men lärarna vill använda den mer som ett extra stöd. Det finns de som skulle vilja använda sig av mediecenter för att redigera, men det är sällan lärare tar vara på denna möjlighet. De få som kommer är återkommande. Enligt en lärare är tekniken ofta utlånad när de behöver den och ”Det går inte med bara vår stackars kamera...” Skolorna måste själva ha grundläggande teknik så de klarar sig.

Filmpedagog på skolorna

Det finns många lärare som skulle uppskatta att en filmpedagog kom till skolan, för ”även om vi fick fortbildning skulle vi inte komma så djupt in i det, så att vi själva kan behärska alla delar. Då faller det ändå”, som en gymnasielärare uttrycker det. Annars är det mest klasslärarna för de yngre barnen som menar att det behövs externa resurser för att kunna ge barnen denna kunskap och möjlighet att arbeta med film - ”Lägg inget mer på oss”.

Skolbio

När det gäller skolbio är de flesta intresserade av skolbio centralt, speciellt om det är ett bra program som kommer ut innan terminsplaneringen och att filmerna passar in i vissa teman. Det är bättre att åka iväg på bio än se film i aulan enligt lärarna på Söderbymalmsskolan. Lyckebysskolan och Ribbyskolan tycker tvärtom.

Uppmuntran

Attityden är central: ”Det är viktigt att man förstår att det är ett viktigt sätt att berätta på nu för tiden. Det kan fortfarande ses som att det är att komma undan. Det är en stor del av vardagen och livet nu, så vi måste jobba med det”. Ekonomiskt stöd önskas av de flesta, men även

”pedagogiskt stöd för att övertyga kollegor att film kan användas till annat än tidsfördriv”. Exempelvis har Kvarnbäcksskolan haft fredagsfilm, men denna verksamhet kritiserades och lades ned.

En lärare säger att de egentligen borde jobba mer praktiskt, men nu känns det främst intressant med filmanalys av populärkulturella produkter för yngre barn. Kunskap om film och hur man filmar, önskar en F-5 lärare. Så trots att det bland lärarna för de yngre barnen inte finns ett lika stort intresse att arbeta med film som bland lärarna för de äldre barnen, så finns det vissa lärare som är intresserade och säkerligen många som skulle tycka det vore berikande om intresset väcktes och kunskapen gavs. ”Det skulle vara bra att få möjlighet att göra studiebesök inom filmbranschen och låta barnen få skriva manus och göra en film själva”, säger en klasslärare för en fyra.

4.6.3 Hur vill lärarna jobba med film?

När lärarna får frågan om hur de skulle vilja jobba med film har det sällan kommit konkreta önskemål, förutom i termer av stöd. Några lärare har dock lyft fram vad de skulle vilja göra och hur de skulle vilja ha det om de hade möjlighet. Ofta har de inte tänkt så långt - ”Man tänker inte ens på det för det är så långt bort”. Som en 6-9 lärare uttrycker det: ”Jag har kanske inte tänkt igenom alla gånger man skulle kunna använda film.”

”Jag tycker det skulle va kul. Trist för dem [eleverna], de ska ju alltid skriva någonting, skriva, skriva, skriva. Istället skulle de kunna förmedla sig på ett annat sätt”, säger en svensklärare på gymnasiet. På Fredrik vill de arbeta med ”Digital storytelling” i kärnämnen och jobba mer ämnesövergripande. De vill göra mer film med eleverna. Många vill arbeta mer ämnesövergripande och få fler lärare intresserade och engagerade. Som en 6-9 lärare uttryckt det: ”Det hänger väldigt mycket på samarbetsvilja och personkemi.” En lärare på gymnasiet säger att ”Jag kan tycka att våra karaktärsämnen [...] skulle kunna våga ta avstamp i spelfilmen i sina ämnen också”. En annan menar samma sak, att de vill ha stöd från andra lärare. På Tungelsta skola vill bildläraren gärna se samarbete med de lägre klasserna på skolan och andra gemensamma projekt, som det med lag och rätt, vore önskvärt. Speciellt samarbete mellan svenska och bild verkar vara önskvärt. Brandbergsskolans representant vill ha tillbaka elevens val med profilering media. Hon ser även en koppling till Medieprogrammet på Fredrika Bremergymnasiet som eftersträvansvärt.

På Jordbromalmsskolan drömmer de om en filmfestival och på Lidaskolan säger en lärare att en filmstudio vore en dröm.

5. Fritidsgårdarna

I Haninge finns det fem fritidsgårdar och fem träffpunkter: Fritidsgårdarna Brandbergen, Eken, Ungdomens hus, Vendelsö och Åbygården, samt träffpunkterna Brandstationen, Dalarö gården, Lyckebygården, Jordbrogården och 10-12 års verksamhet. Verksamheten skiljer inte mycket, endast i krav på öppethållande. Ungdomar mellan 10-19 år är välkomna och tanken är att ge en plats med fritidsaktiviteter som passar ungdomarnas behov. Det finns olika verksamheter på gårdarna, men här är filmen i fokus.

På alla gårdarna ser de på film ungefär en gång i månaden. Ibland finns det koppling till ett program, men oftast är det rent för nöjes skull. På loven ser de mer på film än under terminerna. Ibland åker grupper in till stan eller till Brandbergen för att se på bio, vilket även det mestadels sker på loven. Förr kunde gårdarna låna filmer från mediecenter, men nu har det uppstått ett problem och ett speciellt avtal måste upprättas mellan mediecenter och Swedish film för att utlåningen ska kunna fortsätta till gårdarna. Samtliga representanter säger att det kommer bli mindre tittande, vilket är synd när de kommit igång med aktiviteten. Tv används för filmtittandet, men det finns även två projektorer centralt att låna, vilka gärna används när de är tillgängliga.

Inte någon av gårdarna har gjort film med ungdomarna, två har haft planer på det, men dessa har inte blivit realiserade. När de använde VHS-kameror gjordes Tv-program ibland på någon gård. Samtliga gårdar utom två har en DV-kamera och dessa används av ungdomarna på skoj. Det finns dock ett stort intresse att utveckla detta arbete och styra upp det. Både spontant filmande och mer planerat filmande skulle vara möjligt och intressant. Viktigt är att ledarna kan vara med och inspirera, då mer intresse säkert kan väckas.

Egentligen finns det inga direkta hinder för att kunna göra film, men kompetens hos personalen och teknik är en förutsättning. Windows XP finns på datorerna, vilket gör det möjligt att använda ett lätt redigeringsprogram som Moviemaker. Tips om filmande och kunskap om efterarbete vore speciellt önskvärt - hur man redigerar, med allt vad det innebär från att överföra det filmade materialet till datorn till att musiksätta. Det framförs önskemål om att få in någon som kommer och arbetar tillsammans med ledarna ett antal gånger för att komma igång med något projekt. Representanterna ser samarbete mellan gårdarna möjligt, idéer om filmläger och filmfestival med filmer från de olika gårdarna ges som förslag på möjliga aktiviteter.

6. Aktörer på det filmpedagogiska fältet i Haninge

6.1 Kulturhus

Kulturhuset har ofta videokonst i konsthallen och till dessa hålls visningar. Ibland visar de film som en punkt kulturprogrammet och ofta förs en diskussion i samband med visningen, exempelvis kommer regissören och berättar om sin film.

När det gäller praktisk filmverksamhet har det i samarbete med Film Stockholm, Ungdomsrådet och Haninge mediecenter vid två tillfällen hållits filmverkstäder, på höstlovet 2004 och 2005. Första året kom pengarna från ett EU-projekt kallat NetDays och vid andra tillfället finansierades verksamheten med egna pengar i kombination med stöd från Stockholms läns landsting - Ung Aktiv Kulturfond, Film Stockholm och Haninge mediecenter. Nästa år kommer projektet att organiseras igen, då förvaltningen fått en utökad budget för denna verksamhet.

Filmerna som producerats har varit dels spelfilmer i kort format, dels animationer. Första året pågick verkstaden i två dagar. På lovet hösten 2005 var projektet igång i tre dagar, där fem verkstäder hölls igång samtidigt med två pass om dagen, vilket resulterade i 25 filmer. Ca 100 ungdomar mellan åldrarna 7-18 kom och ett fåtal nekades plats på grund av utrymmet. Det var många nya deltagare andra året. Största delen av ungdomarna kom från Haninge kommun, men det kom även medverkande från andra kommuner, till exempel från Lidingö och Haninges kranskommuner. Information spreds genom tidningar, kulturhusets egen kulturkalender, affischer på skolor och fritidsgårdar och genom e-mail till lärare. Som avslutning hölls en visning för publik den sista kvällen, då ca 100 besökare kom. Dessutom kunde filmerna ses under de följande två veckorna i samband med den pågående videoutställningen.

Bild 11: Filmvisning i kulturhuset

Konstpedagogen uttrycker att de gärna vill ha mer utrustning för att bättre kunna visa film och för att utöka sin visningsverksamhet. Även en önskan om att ha ett mindre filmlabb, med kameror och redigeringar, finns, då elever skulle kunna bjudas in till hallen och jobba med mindre projekt, gärna i samarbete med mediecenter.

6.2 Kommunala musikskolan

I Haninge kommun finns den kommunala musikskolan som fyller 60 år i år. Verksamheten har alltid fokuserat på musik, men det har även funnits teater och dansverksamhet. Målgruppen är barn från årskurs tre till och med gymnasiet. På 1990-talet skars det ner i verksamheten och nu fokuseras det enbart på musiken igen. Många kommuner har satsat på musikskolan och utvecklat den till en kulturskola och i vissa fall finns även filmverksamhet, men i Haninge verkar inga planer finnas för detta.

6.3 Media Ungdom

Verksamheten på Media Ungdom är kopplad till arbetscentrum och vänder sig till ungdomar mellan 18-25 år som är intresserade av media och som behöver stöd för att komma igång och hitta en väg in i arbetslivet. De får möjlighet att göra musik, arbeta med film och hemsidor, göra tidningar och arbeta med körkortsteorin. Verksamheten är förlagd till dagtid och ungdomarna kommer under några veckor och arbetar utifrån deras individuella mål och möjligheter. Media Ungdom har en personal som driver verksamheten och det är maximalt sex – sju ungdomar på en och samma gång som är engagerade i verksamheten. Tanken är att aktivera ett sätt att tänka, stimulera viljan till att söka praktik, utbildning eller arbete. Det finns för tillfället ingen direkt koppling till arbetsförmedlingen, men en önskan om ett samarbete finns.

6.4 Södertörns högskola

Haninge Campus expanderar och både Södertörns högskola och KTH (Kungliga Tekniska Högskolan) har verksamhet där. Det finns vissa samarbeten mellan högskolan och kommunen, exempelvis utvecklings- och forskningsprojekt på Södertörns högskola, där man undersöker ungdomars telefonianvändning och turism i skärgården. Ett kommande forskningsprojekt som kommer att kopplas till skolorna i kommunen kommer att innefatta film och video. Dessutom finns verksamhet i högskolans utbildningar som kopplas till Haninge, som en lokaltidning om Haninge kommun till exempel. Södertörns högskola har även startat en filmklubb för sina studenter, att utveckla denna verksamhet kan vara en möjlighet.

Prefekten Johan Bornebusch och hans medarbetare på avdelningen Kommunikation, teknik och design ser fler möjliga samarbeten. Dels utökat samarbete där elever i Haninge kan komma

till högskolan och använda deras labb, dels att högskolans lärare kan åka till skolorna som en del av deras projekt. Det finns fler möjliga samarbeten i form av högskoleförberedande kurser redan på gymnasienivå, fast i media behövs ingen kampanj för rekrytering, utan där vore det i så fall givande i att knyta kontakter. Johan Bornebusch menar även att det skulle vara intressant att se likheter och skillnader mellan medieutbildningen på Södertörns högskola och Fredrika Bremer gymnasiet och att undersöka om samarbeten kan upprättas.

7. Slutsatser

Medier har som bekant stor inverkan på oss samhällsmedborgare och det borde därför vara en självklarhet att barn och ungdomar ges möjligheter i skolan att tolka medier och bearbeta de intryck de dagligen får. För att lyckas med detta måste både lärarna och skollära inse vikten av film och media och dessutom måste lärarna ges olika verktyg, så att de känner sig bekväma med nya arbetssätt. För det är en förändring i attityd som främst måste till, innan andra tekniska och praktiska problem måste lösas. Mediepedagogik är inte något valbart, utan måste ses som ett ständigt alternativ och ett integrerat verktyg i undervisningen.

Skolans uppdrag – nationella och kommunala styrdokument

I de nationella styrdokumenterna står film tydligt inskrivet och har fått ökad betydelse med det vidgade textbegreppet – där har bilder fått samma betydelse som det skrivna och talade ordet när det gäller begreppet text. I Haninge ligger fokus på måluppfyllelse, och det finns lärare som menar att det för tillfället inte finns tid att lyfta fram filmen som ett verktyg för denna. Men som Henry A. Giroux menar - att lära sig om den litterära kulturen idag är inte kärnan i vad det innebär att vara läs- och skrivkundig, man måste förstå elektroniskt producerade visuella medier likväl.³³ Att använda filmen i undervisningen, att använda den som material - att titta på den och diskutera dess olika aspekter, både i form av form och innehåll, och att låta eleverna själva göra film och få visa och diskutera sina alster, ska numera vara lika självklart som att eleverna får läsa romaner i litteraturundervisningen.

Filmens speciella egenskap är att den är ett bra verktyg inom många ämnesområden, även om den har en speciellt framträdande plats inom vissa. För att ge filmen den uppmärksamhet den är berättigad bör den skrivas in i de lokala arbetsplanerna på respektive skola.

Attityd och pedagogiska diskussioner

Det verkar vara mer utbrett och accepterat att arbeta med film när det gäller äldre barn, speciellt att se spelfilmer och göra film. Men det finns fortfarande föreställningar om att spelfilmen inte riktigt är rumsren. För att kunna få en större acceptans gällande film är det högst relevant att skollära blir involverade i diskussioner om film och dess betydelser - att de som en första instans får diskutera det vidgade textbegreppet, för att sedan förankra kunskapen i arbetet på skolan och engagera lärarna.

I Haninge idag finns det många goda exempel på bra filmarbete på skolorna och på lärare med kunskap och engagemang. Ofta finns det eldsjälarna på skolorna som kämpar på, ensamma eller i

³³ Giroux, s. 127.

mindre grupper, vilka definitivt bör uppmuntras. Men det bör påpekas att det är viktigt att de inte får göra hela jobbet själva, utan att de i stället får extra stöd, samtidigt som andra lärare informeras och inspireras. Som framgår av studien finns det bra filmarbete på många skolor, men som inte med automatik involverar fler lärare och utmärker skolan på ett mer generellt sätt. Filmen måste förankras i grunden för alla. Att uppmuntra, förbättra energi och stämning och inte endast se hinder är något centralt för att kunna utveckla ett nytt arbetssätt.

Skolans koppling till mediesamhället

Samhället genomgår ständigt förändringar och skolan är en tung koloss som inte rör sig så lätt. Men som en svensklärare på gymnasiet säger: ”Skolan ska hänga med i samhället också.” Detta blir extra relevant då skolan inte längre kan ses ha utbildningsmonopol, utan konkurrerar med medierna. Men, ”bara för att eleverna konsumerar mer behöver det inte innebära att de har insikt,” som en lärare säger. Det är därför av högsta vikt att barn och unga får utbildning om hur de blir kritiska mediekonsumenter, för att inte svälja allt de får inmatat dagligen genom olika medieformat. Vad som inte får glömmas är att när barnen ser en film för skojs skull, en populär Disneyfilm till exempel, så är det viktigt att föräldrar, föreningar, pedagoger och andra berörda är uppmärksamma på budskapen i dessa filmer, för att kunna kritisera dem och för att kunna använda dem i produktiva syften, som Henry A. Giroux menar.³⁴

Bild 12: Högst spännande

Förutom diskussioner om och analyser av filmer, som huvudsakligen har hamnat på svenskans lott, kan de unga även lära sig om medier genom att själva bli medieproducenter. Ämnet bild spelar en viktig roll, då filmen är ett konstnärligt skapande uttryck. Filmen verkar dock ännu inte ha slagit igenom på ett tydligt sätt i bildämnet utifrån denna studies perspektiv.

³⁴ Giroux, s. 125.

Kommunikation

Det har tydligt visat sig att det brister i kommunikationskanalerna på olika plan i Haninges skolvärld. Att dessa fungerar är en förutsättning för att hålla skolan uppdaterad och bli en del av samhället, som många lärare oroar sig för att den inte är. Skolan måste vara modern för att intressera eleverna och att lärare måste ha tillgång till datorer med Internetuppkoppling borde idag vara lika självklart som att de måste ha en penna och papper till hands.

Även för att ge lärarna ett forum för möten gällande film är väl utarbetade kanaler av största vikt. Ett forum för att dela erfarenheter och uppslag skulle välkomnas av många och en kombination av forum på Internet och träffar ansikte mot ansikte vore ultimat. Filmer kunde diskuteras och projekt samordnas, både på skolorna och mellan skolorna. Här skulle även mediecenter kunna vara involverade, för att tillhandahålla kurser och informationsmöten, både digitalt och på plats, samt att få direktinformation om konkreta önskemål lärarna har gällande film. Det finns ett kulturombudssystem i kommunen, som visserligen inte är helt fungerande, men som kan vara en bra inkörsport att bygga vidare på.

Fortbildning

Grunden till att få filmen integrerad i skolans verksamhet är kunskap. Med vilja kommer man långt, men att få uppslag och handledning på hur man som lärare kan använda filmen och att lära sig hantverkets grunder är en förutsättning för att ge filmen fäste. Det finns kunskap ute på skolorna att ta till vara på, men många lärare behöver få grunder i både teori och praktik, samtidigt som de med kunskaper gärna önskar vidareutbildning. Hur denna skulle kunna organiseras verkar skifta mellan skolor, men att få med skolledare, arbetslag och ämneslärare i detta arbete är ett villkor för att inte endast vissa arbetslag eller ämneslärare får kunskap och att denna stannar där. Efter att grunder getts vore det lämpligt att ge lärarna möjlighet till uppföljning och handledning i det nya arbetet.

Lättillgänglig teknik

Många lärare menar att deras arbetssituation är pressad, att de har svårt att få tiden att räcka till. Att underlätta när det gäller teknik är då centralt: dels att ha väl fungerande datorer för lärarna, dels att ha ett mediekitt nära till hands för varje klassrum, som inte kräver någon större förberedelse. Även att ha vissa sammanställningar av filmklipp och reklamfilmer skulle vara tacksamt för många lärare. Att ha mediecenter som resurs för att förstärka teknik och kunskap vid speciella projekt på skolorna vore utmärkt, samtidigt som skolorna själva måste ha teknik för att kunna skapa film på ett enkelt sätt. Idag finns det inte tillräckligt med teknik på skolorna.

Samarbeten

Att arbeta ämnesövergripande blir allt vanligare och många anser detta vara en bra metod. När det gäller film finns det uppenbara fördelar med samarbete mellan olika ämnen. Det är viktigt att skolan kan öppna upp scheman lätt och att det finns tid avsatt för projekt utan att det väcks missnöje hos lärare. För gymnasiet att öppna upp dörrarna och dela med sig av erfarenheter och projekt mellan program och enheter vore berikande. Som det ser ut idag kan betygskriterierna på vissa skolor inte uppfyllas, eftersom filmen inte ges sitt utrymme, menar en högstadielärare.

Skolbio

I Haninge har skolbio för Jordbros skolor och alla 6-9 skolor i kommunen funnits. Verksamheten har skötts av Jordbromalmsskolan och dess drivande lärare med ekonomiskt stöd från Svenska Filminstitutet, men saknat stöd hos politiker eller tjänstemän, vilket har resulterat i att projektet fått läggas ner. Även på gymnasieenheten Fredrik finns skolbio, men de är i en liknande situation som Jordbromalmsskolan. För att kunna fortsätta med denna aktivitet, som inte ska ses som enbart ett nöje, utan som gemensamma upplevelser med fortsatt arbete i klassrummen, behövs någon som organiserar skolbion i kommunen och ger alla skolor, oavsett ålder på eleverna, möjlighet att ta del av verksamheten. Hur en sådan verksamhet skulle kunna organiseras finns många förslag på och andra kommuners skolbioverksamhet skulle kunna ge förslag på hur det bäst skulle kunna organiseras i Haninge.

Som det ser ut idag ska den svenska skolan vara gratis och skolan får inte längre be eleverna och deras föräldrar om pengar för speciella aktiviteter. Därmed har skolbion, med många andra kulturella aktiviteter, gått förlorade. Genom detta tas möjligheten till kulturliv bort för de fattigare barnen bort i skolan, som i vissa fall kan ha varit den enda möjligheten de blivit givna. Kulturella aktiviteter är viktiga enligt de nationella styrdokumenterna och Haninge kommun borde se över denna aspekt för att kunna uppfylla dessa mål.

Fritidsgårdarnas potential

Fritidsgårdarna har ett annat förhållande till de unga och kan låta dem bekanta sig med filmen på ett mer avslappnat sätt. Det finns intresse och potential på gårdarna, men för att kunna utveckla arbetet med film och påbörja filmskapande verksamhet behövs både kunskap och teknik. Fritidsgårdarna är naturliga mötesplatser för många ungdomar i kommunen och möjliga samarbeten mellan olika områdes gårdar skulle kunna bidra till mer gemenskap, nya bekantskaper och utbyte av erfarenheter.

Fortsatt arbete och en mediepedagogisk handlingsplan

Frågan är om det behövs fler dokument och handlingsplaner? Som Kristina Hansson skriver i *Att lära av varandra* om det mediepedagogiska arbetet i Piteå kommun: ”Det avgörande är processen kring planerna och hur genomförandet ser ut.”³⁵ Nu är det fokus på Haninge kommun och på denna kommuns förutsättningar för ett utvecklingsarbete inom mediepedagogik i skolan som gäller. Det är därför av största vikt att få en överblick av just Haninges förutsättningar och formulera dessa för vidare arbete. Med denna inventering har lärarna getts möjlighet att ge sina synpunkter, vilket är en förutsättning, då det är de som kommer att bli centrala i filmarbetet på skolorna. Att upplysa, inspirera, erbjuda, underlätta är av största vikt.

Något värt att tänka på inför en handlingsplans utformande är att en röd tråd genom undervisningen, från förskola till gymnasium, skulle vara berikande för eleverna. Idag ges elever olika förutsättningar och kunskaper om film. Mediecenter är en uppskattad resurs i kommunen, som skulle kunna spela en central roll i det filmpedagogiska arbetet i kommunen. Det skulle till exempel underlätta om skolorna själva hade samma enkla redigeringsprogram som mediecenter, som de först kunde lära ut och sedan bidra med handledning till. Mediecenter skulle även kunna ha en mediepedagog som kan arbeta ut mot skolorna som stöd åt lärarna.

För att filmen ska få sitt rättmätiga utrymme borde skolorna till att börja med skriva in medier i sina arbetsplaner, för att sedan föra diskussioner om det vidgade textbegreppet och se vad det finns för tekniska och personella resurser på skolorna. Även andra aktörer borde tas till vara på. Både kulturhuset och fritidsgårdarna är intresserade av mer filmarbete för unga och här har ungdomarna en chans att komma i kontakt med mediet på ett mer avkopplat sätt som komplement till skolan. En mediepedagogisk handlingsplan behövs för att kunna belysa frågan och strukturera upp integrerandet av filmen i skolvärlden och initiera möjliga samarbeten för att ge ungdomarna en bra grund att stå på i dagens mediasamhälle. Skolan måste beröra och utmana eleverna.

³⁵ Kristina Hansson, *Att lära av varandra, Ett mediepedagogiskt utvecklingsarbete i Piteå kommun*, Svenska Filminstitutet, 2004, s. 45.

8. Källförteckning

Tryckta källor:

”Agenda M, Diskussionsunderlag för ett mediepedagogiskt utvecklingsarbete.” Stockholm: Svenska Filminstitutet, 2003.

Giroux, Henry A, ”Att animera de unga – barnkulturens disneyfiering”, i Persson, Magnus (red.), *Populärkulturen och skolan*. Lund: Studentlitteratur, 2000

Hansson, Kristina, *Att lära av varandra, Ett mediepedagogiskt utvecklingsarbete i Piteå kommun*, Svenska Filminstitutet, 2004.

”Kartläggning av varför så få elever når målen i Haninge kommuns grundskolor”, Haninge kommun, 2005.

Persson, Magnus, ”Populärkultur i skolan: Traditioner och perspektiv”, i Persson, Magnus (red.), *Populärkulturen och skolan*. Lund: Studentlitteratur, 2000.

Sue Turnbull, ”Att handskas med känslor: kön, ideologi och mediepedagogik”, i i Persson, Magnus (red.), *Populärkulturen och skolan*. Lund: Studentlitteratur, 2000.

”Ungar & medier 2005, Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier”. Medierådet, 2005.

Internetkällor:

<http://www.haninge.se>

<http://www.sfi.se/sfi/smpage.fwx?page=749>

<http://www.skolverket.se/>

Intervjuer på besök:

Agneta Rosengren

Anne Norman

Barbro Söderberg

Carina Claesson

Cecilia Engström

Christin Svensson

Christine Arvidsson

Elisabeth Pettersson

Eva Fagerlind

Gun Ahtola

Gun Klint

Harriet Dunér

Håkan Fejle

Jenny Dufberg

Karin Örn

Kerstin Karlsson

Anders Kindblom

Ann-Louise Åhlund

Bodil Franzén

Catherine Frostander

Christer Strandberg

Christina Hassila

Conny Nyberg

Eva Allstrin

Eva Jansson

Gun Kappel

Göran Löflund

Helena Sparrings

Inger Nyberg

Jenny Eriksson

Kenneth Lovén

Kristina Burman

Kristina Wrenby
Lena Adell
Lena Rytterskog
Liselotte Hansson Angelström
Maine Hedman
Margareta Söderström
Maria Österberg Franzon
Marja-Liisa Brolin
Maud Björnstedt
Monica Olsson
Peter Nord
Petra Ek
Sanna Gustafson
Susanne Angelbrandt
Susanne Holmberg
Stig Gisslén
Ulla Winkler
Yvonne Arnell

Leif Eliasson
Lena Possbeck
Lennart Strand
Lisen Rude
Maja Smulter
Maria Bergstrand
Marie Nylén-Petersen
Mats Claesson
Mikael Holéwa
Per Eriksson
Peter Tollmar
Rigmor Heidgren
Sidiri Ekenryd
Susanne Hoflin
Stefan Wiger
Turid Heffler
Vera Danek
Åsa Tyboni

Intervjuer per telefon:

Anki Agneby
Annika Gustafsson
Armando Aranibar
Birgitta Malm-Pettersson
Britt-Marie Berggren
Elisabeth Bramskog
Eva Uddenbäck
Gunilla Rylander Melin
Helena Lindqvist
Johan Ahlkvist
Johannes Pålsson
Karin Lönn
Lennart Gudmark
Margareta Zetterström
Miriam Söderlund
Sabine Beyer
Stefan Lövgren
Tomas Asplund
Åsa Wickberg

Anna-Lena Ahlgren
Arina Stoenescu
Berit Malmgren
Björn Ingman
Cathrin Sahlsten
Eva Ingelstedt
Gun Edberg-Caldwell
Görel Sjöholm
Johan Abrahamsson
Johan Bornebusch
Karin Jordås
Karin Öberg
Margareta Sutton
Maria Carensjö
Paul Heiwe
Stefan Friberg
Susanne Englund
Åsa Schelander

Intervju per e-mail:

Lena Björklund
Per Eng
Sofia Lundmark

Bilder:

Bild 1: Film Stockholm (samtlige av deras foton är från Haninge kulturhus filmverkstad 2004)

Bild 2: Film Stockholm

Bild 3: Cindy Carlson

Bild 4: Film Stockholm

Bild 5: Cindy Carlsson

Bild 6: Cindy Carlsson

Bild 7: Cindy Carlsson

Bild 8: Cindy Carlsson

Bild 9: Film Stockholm

Bild 10: Film Stockholm (även på framsidan)

Bild 11: Film Stockholm

Bild 12: Film Stockholm